

VIỆT CHƯƠNG

NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM

Chích chòe lửa

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

VIỆT CHƯƠNG
NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM

Chích Chòe Lửa

(Phụ lục: CHIM VÀNH KHUYÊN)

THUẦN HÓA - BÍ QUYẾT LUYỆN THI HÓT

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

LỜI TỰA

Ai cũng phải làm việc để sống, mà công việc thì thường đa đoan, chiếm hết những giờ rảnh rỗi trong ngày. Vì vậy, được sống những phút nhàn tản để cơ bắp được nghỉ ngơi, tinh thần được thoải mái là điều ai ai cũng mong mỏi.

Báo chí gần đây nói nhiều đến hội chứng stress. Stress là một hình thức bị suy sụp tinh thần và thể xác do ta lo âu quá nhiều, suy nghĩ và làm việc quá nhiều. Nói chung là do công việc đầy đọa trí óc và thể xác quá độ, thiếu sự nghỉ ngơi cần thiết nên mới sinh ra stress.

Người bị hội chứng này, nhẹ thì cảm thấy trong người lúc nào cũng đã dụi uể oải, mí mắt như cơ hồ muốn sụp xuống, tay chân không buồn cất nhắc. Còn ở trong thể nặng thì đột nhiên choáng váng rồi ngất xỉu, nhiều trường

hợp dân đến tử vong dễ dàng.

Người ta chuta thể gọi đây là một thứ bệnh, mà chủ cho đây là một hội chứng, mà các nước công nghiệp lớn như Nhật, Mỹ... đang mắc phải. Con số tử vong đột ngột do hội chứng này gây ra càng ngày càng cao.

Thuốc đặc trị hội chứng này thì hiện nay chuta có. Các thầy thuốc khuyên chúng ta nên làm việc vừa sức, đừng để tinh thần quá căng thẳng do những suy nghĩ, tính toán, cùng những sự lo âu phiền muộn quá độ. Các thầy thuốc cũng khuyên mỗi người nên ăn uống điều độ với thức ăn bổ dưỡng, đồng thời dành thì giờ để giải trí, như đi du lịch chẳng hạn...

Cái lối giải trí lành mạnh nhất, thú vị nhất, thanh cao nhất, và cũng ít tốn kém nhất mà đa số người trên thế giới đã và đang say mê thực hiện, đó là nuôi Chim-Thú-Cá-Kiêng. Trong đó, nuôi chim hót được nhiều người yêu thích nhất.

Hiện nay, hầu hết các nước trên thế giới, nơi nào cũng tổ chức những hội nuôi chim. Mỗi hội lại mở ra nhiều Câu lạc bộ để hội viên tiện lui tới để sinh hoạt với nhau: nào là viết báo chí nội bộ, mở những buổi thuyết trình, những cuộc tọa đàm, rồi dự thi hót, thi đá...

Phong trào nuôi chim ở nhiều nước được tổ chức qui mô, không những có những cơ sở để lai tạo chim giống, mà còn chế biến được những loại thuốc đặc trị các bệnh của chim, thuốc cho chim uống khỏe mạnh, làm tươi sắc lông... Đó là chưa nói đến cơ sở chế biến thực phẩm để nuôi chim, trong đó chứa nhiều chất bổ dưỡng cần thiết rất tiện lợi cho người nuôi...

Tại nước ta, phong trào nuôi chim hót, chim kiểng cũng đã được phát triển mạnh trong thời gian gần đây. Hiện nay, theo chúng tôi được biết, hầu hết các tỉnh thành trong cả nước đều có những Câu Lạc Bộ hay Tự điểm chơi chim, sinh hoạt đều đặn hàng ngày, hằng tuần, càng ngày càng thu hút đông đảo người tham dự...

Những chợ chim, những điểm bán chim và những dụng cụ nuôi chim như lồng chim, công dụng thức ăn, dụng nước uống, thức ăn như các loại gạo trứng, đậu trứng, sâu, cào cào... đã tạo công ăn việc làm cho cả trăm ngàn người chứ đâu phải ít.

Tại Sài Gòn, phong trào nuôi chim hót cao điểm khởi từ những năm đầu thập niên 50, nhưng phần đông giới chơi chim thời đó là trí thức như Luật sư, Bác sĩ, Nhà văn, Nhà báo... và người giàu có. Giống chim được nuôi nhiều

nhất là Yên Hót, Sơn Ca, Họa Mi (nhập của Hồng Kông)... Người Hoa thì thích nuôi chim Vành Khuyên (chim Khoen) và sau này họ cũng ngả sang Chích Chòe Than, Họa Mi.

Giới bình dân ít tiền thời trước thì nuôi Chích Chòe Than. Chích Chòe Lửa ít thấy bán trên thị trường. Còn Chích Chòe Đất thì chúng tôi không hề thấy bán. Các giống chim rừng được nhiều người ưa thích nhất thuở đó là Nhông Sáo, Cưỡng, vì dễ nuôi và giá cả hợp với túi tiền.

Chim Họa Mi giá rất cao vì phải nhập qua ngả Hồng Kông, vì thời đó đất nước bị chia hai nên Họa Mi ngoài Bắc không đem vào được.

Qua thập niên 60 trở đi, các giống Chích Chòe Than, Lửa mới "có đất đứng", nghĩa là càng ngày càng được nhiều người chọn nuôi, trong đó có rất đông người Hoa ở miệt Chợ Lớn. Người ta nuôi chim nghe hót và đồng thời cũng chơi đá.

Ngày nay, như quý vị đã biết, các giống chim rừng nuôi để nghe hót, nuôi để làm cảnh, hay nuôi để nghe nhái theo giọng người đều được bán chạy. Những con Chóp Mào, Hoành Hoạch trước đây chỉ được nuôi trong các vùng sâu, ở miệt vườn xa xôi, nay cũng được nhiều người ở thành phố chọn nuôi...

Nhưng, điều ai cũng dễ dàng nhận thấy là những giống chim hót như Họa Mi, Chích Chòe Than, Chích Chòe Lửa, Khướu, được đa số nghệ nhân chơi chim hiện nay thích nuôi nhất.

Người ta nuôi chim trước hết là để nghe giọng hót. Giọng hót của chim rất giàu âm điệu, khoan thai có, dồn dập có; sanh, phách, kèn, nhị có; tiếng mưa tuôn, thác đổ, gió ngàn vi vu cũng có... Mỗi con một giọng điệu riêng, như Họa Mi có tiếng lãnh lót; Sơn Ca, Chích Chòe Lửa với giọng lên bổng xuống trầm; Chích Chòe Than trôi giọng véo von; Khướu Bách Thanh thì đúng là... cung đàn muôn điệu, nghe hoài không chán...

Tiếng chim hót trong buổi sáng giúp ta yêu đời hơn, tinh thần sảng khoái hơn. Tiếng chim hót ban trưa, giúp ta vui đi những mệt nhọc, và những ưu tư phiền muộn đang chất chứa trong lòng... Đó là phương thuốc vô cùng hiệu nghiệm đối với hội chứng stress!

Trong khi đó nuôi con chim rừng đầu có tốn kém bao nhiêu, săn sóc một vài con chim đầu có tốn kém nhiều thì giờ! Mà dù có phí một số thời gian đi nữa thì một người bỏ công ra chăm sóc lại đem lợi ích nhiều người trong nhà cùng nghe, như vậy còn lợi vô ngần...

Đúng ra, tâm lý của người nuôi chim ít ai thắc mắc về chuyện lật vật ấy. Vì lẽ đã nuôi chim thì đâu ai ngại tốn tiền, giàu thì nuôi chim thuộc, nghèo thì nuôi chim bổi. Còn khi đã mê thì ai lại đi sợ sự vất vả, cực nhọc đến với mình?

Sự lo ngại của những người mới chập chững bước vào nghề nuôi chim hót, dù đó là chú chim rừng tầm thường là cần hội đủ được nhiều kinh nghiệm cần thiết để việc nuôi chim đem lại thành quả tốt đẹp hơn.

Nuôi con chim rừng, muốn cho nó sống được trong môi trường sống mới vô cùng chật hẹp đã là một chuyện khó. Đẳng này làm sao cho chim dần dĩ để trở giọng hót một cách tự nhiên như chúng ta đang được sống tự do ở ngoài rừng lại là chuyện vô cùng khó khăn, đâu phải ai ai cũng có thể làm được. Rồi đến nghệ thuật thuần dưỡng cho chim cặng lửa, tránh được bệnh tật để tăng thêm tuổi thọ cũng đâu phải là việc dễ dàng gì, đối với người thiếu nhiều kinh nghiệm chăn nuôi...

Ngay cái việc làm sao tự mình chọn được con chim có những đặc điểm tốt mà nuôi đã là việc khó. Đừng nói chi đến việc pha chế thức ăn cho từng loại chim con, chim bổi; cho từng giai đoạn chim suy, chim đang thời cặng

lửa, chim sắp đến ngày ra trường để dự thi đá, thi hát...
đâu phải lúc nào khẩu phần của chúng cũng giống nhau!
Rồi giai đoạn nào cần phải cử cho chim ăn sâu khô, và
giai đoạn nào phải tăng khẩu phần sâu khô lên vài mươi
phần trăm, lên năm sáu mươi phần trăm, hoặc cả trăm
phần trăm?

Đó là chưa nói đến việc cho chim tắm nắng, tắm
nước; lúc nào cho chim tắm nước lạnh, lúc nào lại chỉ nên
tắm nước ấm mà thôi?

Tập cho chim hát hay và hay hát, luyện cho chim đá
giỏi cũng là một nghệ thuật, đôi khi “cha truyền con nối”,
mà người nuôi chim nào cũng cần phải biết đến...

Trong khi đó nuôi chim đã được đánh giá là một
ngành nghề đòi hỏi phải có kỹ thuật cao. Thế nhưng, tiếc
thay tài liệu sách vở chung quanh ta lại quá hiếm, mà
người có kinh nghiệm trong nghề lại thường xấu bụng giấu
nghề không chịu vẽ tường cho ai. Riêng người hiểu biết
sâu rộng là những nghệ nhân cao tuổi, kinh nghiệm bản
thân thực sự có bề dày đáng nể, thì hiện nay không còn
được bao nhiêu, hầu hết đã ra người thiên cổ!

Những vị này hiểu biết sâu rộng, xứng đáng bậc thầy,
nhưng tiếc thay mỗi vị chỉ rành một hai giống sả trường

mà thôi. Do đàn anh lớp trước có thói quen (hay là thú vui riêng?) mỗi người chỉ chuyên nuôi một giống chim mình thích mà thôi. Có người suốt đời chỉ nuôi Sơn Ca và chỉ ghiền mỗi giọng hát Sơn Ca. Có người chỉ nuôi mỗi giống chim Họa Mi chứ không thích nuôi một giống chim gì khác. Đến lớp sau lại có ý thích trái ngược, có người nuôi năm ba giống chim hát trong nhà: nào Than, nào Lửa, nào Họa Mi... Có người lại có ý thích độc đáo hơn, trong vườn đó đây treo năm ba chục cái lồng, gần như giống chim nào cũng có...

Chúng tôi, tuy từ khi vào đời “mang tiếng” sống nhờ vào ngòi bút, nhưng thực ra gần nửa đời người lại “ba chìm bảy nổi” với thú chăn nuôi Chim-Thú-Cá-Kiêng (nghề tay trái), và tự thấy cuộc sống nhờ đó mà vui lên, thú vị hơn...

Kinh nghiệm bản thân trên bốn mươi năm trong nghề thú thật không dám nói là nhiều, nhưng được cái may là có cái duyên kề cận được các bậc đàn anh nhiều kinh nghiệm trong nghề truyền thụ cho những điều cần học. Ngoài ra, chúng tôi cũng có dịp tham khảo một ít tài liệu chăn nuôi của nước ngoài nên nay mới dám vẽ trình làng vài ba kinh nghiệm lật vạt...

Đó là lời thành thật, kính mong quý vị thức giả vui lòng chỉ bảo cho những cái sai để được nghiêng mình học hỏi thêm, và lần tái bản sau sách được hoàn mỹ hơn. Xin cảm ơn quý vị.

VIỆT CHƯƠNG (Nguyễn Tú)

Chích Chòe Lửa con chim có dáng đẹp

Nếu được hỏi tại sao bạn thích nuôi Chích Chòe Lửa, thì có lẽ trong mười người đã hết chín đều trả lời: do con chim có dáng đẹp. Và lý do sau đó là do con chim có giọng hót hay.

Nói đến dáng đẹp thì quả thật chim Chích Chòe Lửa có dáng thanh tú lạ thường, càng nhìn lại càng mê! Đàn ông con trai gì mà dáng hình thon thả, eo lả như đàn bà con gái không bằng!

Thì ra người đời nuôi chim hót, không những chỉ thích được nghe giọng hót không thôi, mà còn đòi hỏi ở dáng vóc, màu sắc, điệu bộ đẹp đẽ của con chim nữa! Chẳng khác nào người chơi cây kiểng, chọn được cây kiểng quý chưa phải là chuyện đáng hài lòng, mà còn phải chọn cho

được cái chậu xưa với nước men và hoa văn vừa ý nữa!

Chích Chòe Lửa là con chim tài sắc vẹn toàn, nên đã đáp ứng được sự đòi hỏi của người hâm mộ chơi chim, không hẳn là khó tính, mà là biết am tường nghệ thuật!

Chúng tôi được biết, có nhiều người cả đời chỉ thích nuôi mỗi một giống Chích Chòe Lửa. Họ nuôi cả chục, vài ba chục con trong nhà, thậm chí còn treo ngay trong phòng ngủ để lúc nào cũng được tận mắt thưởng thức dáng vẻ của con chim, và cũng để tận tai nghe chim hót... Chơi như vậy không còn là... chơi, mà là ghiền! Mà với kẻ ghiền thì làm sao mới thực sự thỏa mãn được?

Tuy cũng là giống Chích Chòe: Than - Đất - Lửa, nhưng Chích Chòe Than và Chích Chòe Đất có nhiều điểm giống nhau (nhất là giọng hót y như khuôn đúc), còn Chích Chòe Lửa thì khác xa từ dáng hình và giọng hót... Nó gần như là một giống chim khác...

Chích Chòe Lửa có dáng hình thon thả, mình nhỏ hơn Chích Chòe Than. Chim có dáng đứng xuôi theo chiều giọt nước: đầu như lúc nào cũng ngẩng cao, mình lại thon, đuôi dài như đuôi phượng hoàng đất, nên trông ra vẻ yếu điệu, mảnh mai, chứ không quē mùa, cục mịch như một số chim rừng khác.

Trên mình Chích Chòe Lửa có ba sắc lông:

- Màu đen nhiều nhất, choán trọn phần đầu, cổ, lưng cánh và phần trên của chiếc đuôi dài.

- Màu trắng ít nhất, nằm ở mặt dưới của đuôi, và một đốm nhỏ ở vùng thất lưng, cận đuôi.

- Màu nâu sẫm thì điểm tô ở phần còn lại như ức, bụng.

Với màu sắc này thì nhìn con chim... hơi tối, nhưng do các màu được phân bố hài hòa, nên cũng tạo cho con chim có một vẻ đẹp riêng.

Khi con chim mới thay lông xong, lớp lông mới đã giúp màu đen nổi lên ánh sắc. Ngay màu nâu ở ức, ở bụng cũng ứng đỏ lên át được sắc tối như bầm. Vì thế, con chim mới có tên là Chích Chòe Lửa, để phân biệt với con chim đồng loại là Chích Chòe Than.

Đúng ra, nếu căn cứ vào sắc lông mang trên bụng mà phân biệt con này là Than, con kia là Lửa, e rằng không đúng lắm. Nhưng Than mà đi chung với Lửa âu đó cũng là điều chấp nhận được, dù có chút gượng ép cũng không sao. Lửa và Than tuy hai nhưng vẫn chung một nhiệm vụ nấu nướng kia mà!

Hiện nay, chưa có tài liệu xác đáng nào nói đến xuất xứ của chim Chích Chòe Lửa, vì vậy, không ai biết đích thực quê hương bản quán của tổ tiên nó thuộc vào nước nào hoặc châu lục nào trên thế giới. Chỉ biết hiện nay giống chim rừng này có mặt ở nhiều nước Á Châu, và chỉ ở những vùng có khí hậu ẩm áp quanh năm như ở miền Nam nước ta vậy. Tiếc thay, con chim đẹp lại có giọng hót hay mà xuất xứ lại quá mù mờ, không ai biết đến! (Tên khoa học là *COPSYCHUS MALABARIOUS INDICUS*).

Tại nước ta, miền Bắc và miền Trung không hề có giống chim này sinh sống, chắc chắn là do khí hậu và thời tiết không thích hợp với chúng đó thôi!

Nhưng, không thể gọi Chích Chòe Lửa là con chim của miền Nam, vì ngay ở trong Nam, nhiều tỉnh cũng không hề có bóng dáng của Chích Chòe Lửa sinh sống, dù là chỉ một đôi con! Thế nhưng, những vùng mà chúng tập trung sinh sống lại sinh sôi nảy nở rất nhiều, quanh năm lúc nào cũng có! Kể ra đó cũng là điều khác lạ, chưa ai tài nào giải thích nổi! Khí hậu giữa miền Đông và miền Tây nào có khác chi nhau (?), thế thì do đâu mà Chích Chòe Lửa chỉ sống được vùng này mà lại không sống được ở vùng khác?

Người ta thấy Chích Chòe Lửa sống tập trung nhiều

nhất ở các vùng Trảng Bàng, Trảng Bom, Long Khánh, Bình Dương, Bình Phước, Chơn Thành, Bình Long, Bù Đăng, Bù Đốp... Một vài tỉnh ở miền Tây cũng có, nhưng không được nhiều. Nhưng, dù sao thì cũng có thể cho rằng đây là con chim hót của rừng miền Đông Nam bộ nước ta.

Khác với chim Chích Chòe Than thích sống gần người, và làm tổ trong vườn cây trái quanh nhà, con Chích Chòe Lửa lại thích sống trong rừng sâu, rừng già, sống xa người, xa làng mạc.

Nó thích sống ở nơi có nhiều cây cao bóng cả, có thác có suối, và làm tổ trên các cháng ba cây dọc theo đường rừng, nơi thỉnh thoảng có người qua lại. Khác với Chích Chòe Than làm tổ ở độ thấp, khoảng vài ba thước cao, Chích Chòe Lửa lại làm tổ ở cao hơn, lối bốn năm thước. Do độ cao không thuận tiện cho việc leo trèo để thăm dò, nên ít khi người ta bắt được chim con. Và điều này rất dễ thấy, đến mùa sinh sản, ra các chợ chim, ta thấy số lượng Chích Chòe Than con bày bán nhiều gấp nhiều lần số lượng Chích Chòe Lửa con.

Hơn nữa, do giống chim này nuôi chim bồi mau dạn, lại dễ thuần hóa hơn Chích Chòe Than bồi, nên nhiều nghệ nhân thích nuôi chim bồi hơn là thuần dưỡng chim con.

Đây là sự tính toán khôn ngoan, vì nuôi Chích Chòe Lửa con đã tốn nhiều công của, mà phải chờ đến vài mùa con chim mới hát được giọng tròn trịa. Nôm na gọi là “giọng rừng”...

Người ta cũng nhận thấy, nếu làng mạc ở gần bìa rừng các địa phương vừa kể trên đây, thỉnh thoảng cũng có ít cặp Chích Chòe Lửa về làm tổ trong vườn cây trái. Nhưng khi ổ chim con ra ràng là chúng rủ nhau kéo vào rừng mất dạng. Điều này chứng tỏ cho ta biết là giống Chích Chòe Lửa không thích sống gần người. Nó là giống chim rừng, chứ không phải là “chim vườn” như Chích Chòe Than!

Thế nhưng, có điều lạ là dọc theo các đường mòn trong rừng nhất là các đường xe be (xe chở súc) gần bìa rừng, Chích Chòe Lửa lại thường xuất hiện, và tỏ ra không quá nhát người như nhiều người lầm tưởng. Người ta thấy chúng xuất hiện cùng lúc với các giống chim khác như Khướu, Bò Chao... Nhưng bắt gặp chúng đang đứng hát như kiểu gặp Chích Chòe Than hát là chuyện hiếm thấy!

Chỉ những lúc trời còn tờ mờ sáng, chưa rõ mặt người, chúng mới chịu hiện ra trên các ngọn cây cao và lạnh lốt cất tiếng hát vang rân. Cạnh đó là giọng chim Khướu Bách Thanh oang oang như lệnh võ...

Ai được nghe tiếng nhạc rừng buổi sáng, thì dù người đó tâm hồn có bị ma chiết đến đâu chắc chắn cũng cảm thấy lòng mình rạo rực, ham sống một cách lạ thường, và nhận ra được một điều là đời này quá đẹp còn hơn là ta tưởng. Cảnh tĩnh mịch của đêm rừng bỗng nhiên thức giấc bởi ca đoàn chim hót chào đón bình minh...

Trở lại việc bàn về dáng đẹp của con chim, giới nghệ nhân thích nuôi Chích Chòe Lửa từ trước đến nay, mỗi người một ý. Người thì thích nuôi con chim có hình dáng này, kẻ lại chọn con chim có hình dáng khác.

Xin đừng hỏi họ tại sao, vì đó là ý thích riêng tư của mỗi người. Và cũng không nên lý giải với họ nên chọn con này hơn là con khác! Chúng tôi thừa như vậy, vì trong giới chơi chim, đã có nhiều cuộc tranh luận xảy ra, đôi khi gay gắt, nhưng kết cuộc thì mạnh người nào giữ ý kiến của người này.

Do con chim Chích Chòe Lửa có dáng hình không thuần nhất, mặc dầu chúng vẫn có một vẻ đẹp riêng, tùy theo nhận xét của mỗi người:

- Có con thân mình nhỏ (nhỏ con).
- Có con lớn con (cũng vừa phải).

- Có con đuôi ngắn.

- Có con đuôi dài.

Nhưng không nhất thiết là hễ mình nhỏ thì đuôi dài, hoặc là mình to thì đuôi ngắn. Kích cỡ thân hình to nhỏ là tùy từng con, mà đuôi dài hay ngắn cũng tùy từng con. Nghĩa là thực tế:

- Có con mình nhỏ mà đuôi dài, hoặc mình nhỏ mà mang đuôi ngắn.

- Có con thân mình to mà đuôi ngắn, nhưng cũng có con đuôi dài mà thân hình lại to.

Do đó, có người chỉ chọn mỗi cái thân chim cho vừa ý. Cũng có người chỉ lo chọn mẫu đuôi, còn thân chim to nhỏ không xét đến. Nhưng cũng có người chỉ chọn nuôi chim thân nhỏ đuôi dài, cho như vậy là mảnh mai, chim bay nhảy thướt tha uyển chuyển... Đó là do “bách nhân bách tính”, trăm người trăm ý mà thôi...

Do bản tính Chích Chèo Lửa khi xoay trở trên cầu thường giựt đuôi (như múa) đồng thời miệng kêu “pặc! pặc!” rất sinh động. Tất nhiên, nếu đuôi ngắn (nhẹ) thì giựt mạnh đuôi lên cao ra dáng mạnh mẽ. Còn chim đuôi dài, có thể từ hai mươi đến hăm lăm phân, nên nặng nề

mỗi lần giựt đuôi không thể cất cao lên được. Tuy nhiên, chim đuôi dài cũng có vẻ đẹp riêng của nó, nhất là khi chim đậu hoặc lúc đang bay chấp chới trong lồng. Nếu đuôi dài mà mình lại thon nhỏ thì đáng con chim đó lại càng đẹp.

Riêng nhận định Chích Chòe Lửa mình to thì hót giọng lớn, chim mình thon nhỏ thì hót giọng nhỏ là điều không đúng. Giọng to hay nhỏ là tùy ở mỗi con: có con giọng Kim, có con giọng Thổ, có con lại giọng Đồng... Đâu có chất giọng nào giống với chất giọng nào?...

Chích Chòe Lửa với giọng hót hay của rừng rú

Giọng hót của chim rừng nào khác chi sắc đẹp của các loài hoa. Đã là hoa thì hoa nào cũng đẹp, dù đó là kỳ hoa dị thảo mà người đời nâng niu trồng trọt ở trong vườn, hay là cành hoa dại Trinh Nữ e ấp ở ven đường.

Mỗi giống hoa đều có một hương sắc riêng, nhưng đẹp đến mức độ nào là còn tùy ở ý thích riêng tư của người thưởng ngoạn nó.

Giọng hót của chim cũng vậy, mỗi giống mỗi khác. Và mỗi giọng hót có cái hay đặc biệt riêng của nó. Thế nhưng, cũng tùy vào ý thích riêng, cảm nhận riêng của mỗi người mà khen giọng con chim này hay, hoặc giọng con chim khác hay...

Ở đời mỗi người mỗi ý, vì vậy mới có câu: “Bá nhân há khẩu”, có nghĩa là trăm người trăm miệng, trăm người tất nhiên có trăm ý kiến khác nhau, chưa chắc ai đã chịu đồng tình với ai.

Vì vậy cho nên trong việc nuôi chim, mới có cảnh người thích nuôi giống chim này, người lại thích nuôi giống chim khác. Đó là ý thích riêng của mỗi người, ta không nên thắc mắc...

Thế nhưng, với con Chích Chòe Lửa thì hình như nghệ nhân nào cũng thích nuôi cả. Ngoài cái dáng đẹp của nó ra, con chim này còn có một giọng hót mang dư âm của rừng rú, khác hẳn với nhiều giống chim khác. Trong giọng hót của Chích Chòe Lửa, quý vị sẽ nghe được tiếng gió hú, tiếng mưa rào, lẫn lộn có tiếng suối reo, tiếng thác đổ... Giọng hót có lúc khoan, lúc nhặt, lúc bổng lúc trầm; có khi rất khoan thai, lại có khi rất gấp gáp... khiến người nghe không hề biết chán.

Hãy lắng nghe vào lúc ban trưa, hay khi ngoài trời đang chuyển cơn mưa, Chích Chòe Lửa bắt đầu “đi chuyện”, giọng chim như thầm thì, như chỉ hót riêng nhỏ cho một người nghe; nó có đặc tài chuyển đổi giọng hót, với nhiều giọng khác nhau, cơ hồ như không một lần

lặp lại.

Sự tài tình đó là do trời phú cho con chim bắt chước được giọng hót của các loài chim khác, vay mượn được những âm thanh khác lạ xảy ra trong môi trường sống hằng ngày: đó là tiếng suối reo, tiếng thác ào ào tuôn đổ, tiếng gió hú giữa rừng già mỗi khi trời đổ cơn giông thịnh nộ... Và nếu quý vị nuôi con chim Chích Chòe Lửa năm ba tháng hay một vài mùa, quý vị nghe nhận ra trong giọng chim hót có cả tiếng chó sủa, tiếng mèo kêu, tiếng gà mái nhảy ổ hoặc tiếng gà con kêu chíp chíp mỗi khi lạc mẹ...

Nhiều người nghe mãi nên ghiền, đến nỗi trên đầu giường treo sẵn một vài lồng Chích Chòe Lửa để nghe chim rỉ rả đi chuyện, ru hồn mình vào giấc ngủ trưa được êm ái hơn.

Và từ trước đến nay cũng không hiếm thấy những nghệ nhân, trong đời chỉ thích nuôi mỗi một giống Chích Chòe Lửa chứ không nuôi một giống chim hót nào khác! Có người nuôi đến ba bốn chục con, tuyển lần những con nào hay thì giữ lại, ai nài nỉ giá nào cũng không chịu bán!

Về giọng hót của chim, trong giới nuôi chim có nhiều người ngộ nhận, cho rằng chim có thân mình to thì giọng hót sẽ to, chim có thân mình nhỏ, do yếu sức nên giọng

hót của nó sẽ nhỏ.

Mà ý thích người đời cũng khác lạ: có người chỉ thích chim có giọng hót thật to, ngược lại có người chỉ thích chọn chim có giọng hót vừa phải

Không phải chim có thân mình to là giọng nó sẽ to, và chim có thân mình nhỏ nó sẽ nhỏ! Giọng chim thường có ba âm chính sau đây:

- Âm Thổ: chim có giọng rày thì tiếng to mà trầm (không có nghĩa là khàn) ngân vang như tiếng chiêng, tiếng trống.

- Âm Đồng: Tiếng to mà thanh, cũng ngân vang xa.

- Âm Kim: Chim hót giọng này tiếng nhỏ, nhưng rất thanh, nghe nhẹ nhàng thanh thoát, êm tai.

Đó là ba âm chính. Ngoài ra còn có những âm phụ như Thổ pha Đồng, Thổ pha Kim, Đồng pha Thổ, Đồng pha Kim, Kim pha Thổ...

Như vậy, con chim giọng to hay nhỏ, trầm hay thanh là do ở âm giọng mà trời đã phú cho nó. Ta không thể sửa âm cho con chim, mà chỉ có thể sửa giọng khàn sang giọng thanh mà thôi. Khàn ở đây là do bện về đường hô hấp, hoặc có thể do suy yếu.

Mặt khác, con chim hót hay hoặc hót dở có thể là do cách nuôi của mình, mà cũng có thể do bản tính trời sinh như vậy.

- Do cách nuôi: Nếu cho ăn không bổ dưỡng, chăm sóc không đúng phương pháp thì con chim dễ suy. Mà chim đã suy thì biếng hót. Mặt khác, nuôi chim mà chỉ nuôi một vài con trong nhà, lại không đưa chim đi tập dượt ở các tụ điểm chơi chim, thì nó đâu có cơ hội học hỏi những giọng chim khác lạ để làm vốn riêng cho mình!

Giống chim hót, bất kể giống nào cũng có tài bắt chước hay nhái giọng những con chim khác mà nó được nghe nhiều lần. Và khi nó nhập tâm được giọng mới lại rồi, nó sẽ làm phong phú hóa cái giọng đặc thù của nó. Tiếng gà mái cục tác mà con chim Họa Mi hay Khướu bắt chước được, nó sẽ nhớ mãi đến ba bốn năm sau, có khi còn hơn nữa. Có điều vào những năm sau, thỉnh thoảng ta mới nghe chim lặp lại trong khi đi chuyện mà thôi, nhưng giọng thì vẫn rõ ràng...

Vì vậy, nhưng con chim hổi bầy được ở rừng nào thì giọng hót của nó mang âm vang vọng của khu rừng vùng ấy. Con Chích Chòe Lửa bầy được ở Trị An có giọng hót hơi khác với chim bầy được ở Bù Đăng, hay Chơn Thành.

Một vùng có thác, có suối, một vùng quanh quẽ chỉ có rừng già... Đó là điều ai ai cũng biết.

- Do bản tính trời sinh: Chim cũng có con khôn con dại, cũng như người có kẻ khôn người ngu. Người khôn thì học đâu nhớ đó, nghe gì nhớ nấy, lại mau mồm mau miệng. Còn người ngu thì đọc mười cuốn sách cũng không nhớ được một dòng. Nói chuyện với ai thì miệng cứ lắp bắp không nói được một câu suôn sẽ ra hồn.

Chim mà khôn thì bắt chước giọng chim khác một cách tài tình, vay mượn âm thanh khác lạ bên ngoài làm vốn liếng riêng tư của chính mình, khiến giọng hót càng ngày càng khởi sắc hơn, giàu âm điệu hơn. Còn con chim đã dại thì dù có tập dượt cho lắm, tài nghệ của nó vẫn không tiến bộ được bao nhiêu, vì trí óc đần độn của nó không cho phép tiếp thu nhanh những âm thanh hay lạ xảy ra chung quanh.

Vì vậy, khi gặp con chim hót dở, lúc nào cũng chỉ có bấy nhiêu giọng điệu, mặc dù đã được chủ nuôi khổ công tập luyện (bằng cách cho chim dượt ở các tụ điểm chơi chim, bằng cách cho nghe băng cassette, bằng cách có chim hạc thầy kèm cặp...), thì tốt hơn hết ta nên thả chúng vào rừng để lưu truyền nòi giống, nuôi thêm chỉ tốn hao công

của mà thôi!

Cũng như các loài chim muông khác, giọng hót của Chích Chòe Lửa cũng nhằm biểu tỏ sức mạnh của mình. Ở nơi hoang dã, mỗi con chim trống mạnh khỏe được coi như là một vị lãnh chúa có quyền uy tự mình cai quản một thung rừng, rộng hẹp tùy nơi, do nó phải khổ công đấu sức đến kỳ cùng để giành giật lãnh địa của con chim cùng giống của nó. Luật rừng mạnh được yếu thua muôn đời là vậy. Một ngày nào đó do già nua sức yếu, nó cũng phải sống tha phương cầu thực, “sống vô gia cư, thác vô địa táng”, khi không còn đủ sức giữ được vùng đất đang chiếm đóng của mình.

Vì vậy, khi còn oai, sồn sức, chim trống dùng giọng hót của mình để thị oai với những chim lạ dám cả gan léo hánh đến vùng cương thổ của nó để ăn cắp con sâu, con bọ. Quý vị hãy nghe giọng hót con Chích Chòe Lửa trong thời kỳ căng lửa: trong làn điệu du dương bỗng nổi lên giọng “sỗng” (hót như hét) có khác gì tiếng nạt nộ ra oai với kẻ thù đâu! Giọng “sỗng” là giọng của con chim căng lửa: ai nghe cũng thích. Chim mà sáng cũng như trưa chỉ đi chuyện là chim chưa căng lửa.

Tóm lại, nếu nuôi được con chim hay (chim khôn),

lại nuôi đúng phương pháp, tập dượt đúng kỹ thuật thì chim sẽ cho ta giọng hót hay hơn, đúng với ý muốn của mình. Trong khi đó, dù nuôi một con chim rừng (chim bổi) cho đến lúc thuần thục (chim thuộc) đi nữa mà không cho tập dượt thường xuyên, giọng của nó cũng chỉ là một điệp khúc cứ lặp đi lặp lại nghe hoài cũng phải nhàm tẻ, dù vẫn biết đó là giọng rừng thật sự. Như vậy, con chim hót hay hay dở một phần cũng do ở người nuôi, có chịu góp nhiều công sức để nuôi nấng và tập luyện hay không... Đổ lỗi hoàn toàn cho con chim, nhiều trường hợp đó là một lầm lẫn đáng tiếc.

Mùa sinh sản của Chích Chòe Lửa

Trong đời sống hoang dã, chim sinh sản theo mùa. Mỗi năm chim chóc có mùa đẻ và mùa thay lông.

Mùa sinh sản của chim thường là mùa khí hậu ấm áp mát mẻ trong năm. Vì vậy, dù là trong một nước, nhưng vùng này chim sinh sản tháng này, nhưng vùng khác lại trễ hoặc sớm hơn chút đỉnh. Tại miền Nam, mùa sinh sản của chim bắt đầu từ giữa tháng ba đến đầu tháng tư Âm lịch, tức là đầu mùa mưa. Nhưng, cũng do sự thay đổi khí hậu, mà sự sớm trễ thời hạn của mỗi vùng cũng có khác. Bằng chứng là con Chích Chòe Than ở vùng Bà Rịa mùa sinh sản trễ hơn những nơi khác.

Trước mùa sinh sản độ vài tháng, chim trống mái bắt đầu tìm đến nhau và bắt cặp với nhau thành vợ thành

chồng. Vào tháng giêng, hai, tiết trời ẩm áp, chim trống chim mái từ đâu kéo về nơi mà năm trước chúng làm tổ để kết đôi với nhau.

Ở loài chim, chính chim mái chủ động chọn chồng cho mình. Chỉ những con chim hót hay nhất, có dáng hùng dũng nhất mới được các nàng để mắt xanh đến. Còn những anh chàng giọng yếu ớt như chim con, chưa đủ lửa thì khó lòng tìm được vợ!

Giọng hót của chim trống trong thời gian này nhằm vào việc khoe khoang tài nghệ của mình để các nàng chim mái quanh vùng nghe thấy mà lựa chọn. Gặp con trống hót căng, chim mái say mê đứng nghe, và sau đó tự nàng tìm đến không một chút e thẹn để kết đôi. Nếu gặp trống hót dở, chim mái dù nghe thấy cũng làm ngơ, rồi bay qua vùng khác, không hề phân vân nuối tiếc gì...

Chim trống thì trước Tết đã thay lông xong, anh nào trên mình cũng có bộ áo mới, sức khỏe được phục hồi nhanh và giọng hót căng. Chim mái cô nào cũng mập mạp, bộ lông mượt mát ép sát vào mình, bụng dưới hơi xệ vì đang rụng trứng. Chúng đã sẵn sàng bước vào mùa sinh sản hàng năm...

Chích Chòe Lửa làm tổ trên cây, nơi vắng bóng người

qua lại. Vì như phần trên chúng tôi đã nói, giống chim này rất nhát người và không thích sống gần người. Thỉnh thoảng mới gặp một vài cặp dạn dĩ dám về vườn cây trái trong vườn nhà để làm tổ mà thôi.

Ngày nay tìm được ổ Chích Chòe Lửa để bắt là cả một chuyện khó khăn. Do nhiều nơi gặp nạn phá rừng làm rẫy nên chim muông sợ hãi rút vào rừng sâu, tìm được nơi chúng ở thật vô cùng vất vả.

Chẳng hạn độ mười năm trước đây, lên Bến Cát (Bình Dương) đi sâu vào vài ba cây số đã gặp rừng và đã đánh bắt được Chích Chòe Lửa. Nay thì phải lặn lội xa hơn mới gặp chúng, và cũng không thấy xuất hiện nhiều như trước đây. Môi trường sống của chim bị đe dọa thì chúng càng rút vào sâu, sâu hơn nữa...

Chim trống và mái khi bắt cặp với nhau thì sống kè cận bên nhau. Ban ngày chúng “chim liền cánh” đi tìm mồi, tối về ngủ chung một chỗ. Không như trước đó, anh chị mỗi con sống riêng một phương.

Chim con đẻ trong mùa trước, nay đã thật sự trưởng thành, chúng cũng kết đôi với nhau thành vợ thành chồng, để tập làm cha làm mẹ.

Tuần trăng mật của Chích Chòe Lửa kéo dài chừng vài tháng thì đã đến mùa sinh sản. Chúng bắt đầu bay đi chỗ này chỗ nọ để tìm một nơi vừa ý để làm tổ. Sau đó, chàng và nàng cùng lo tha rác...

Mỗi lứa, chúng cho ra đời được bốn năm trứng. Và sau mười sáu ngày nằm ấp, vài ba chim con được ra đời. Tuần đầu, chim mái không ra khỏi tổ vì phải ủ ấm cho con, mọi việc cung cấp lương thực hằng ngày cho vợ, con chim trống một mình đảm nhận hết. Sau thời gian đó, chim mẹ cũng đi tha mồi về dút thêm cho con, vì chim con càng lớn càng đòi ăn liên tục. Chim con nằm trong ổ độ hai mươi ba ngày thì ra ràng. Chim ra ràng là chim đã đủ lông đủ cánh, hình dáng chẳng khác gì một con chim trưởng thành, trừ phần đuôi mọc chưa đủ dài mà thôi.

Chim vừa ra ràng thì chưa hề biết bay. Chúng chỉ đứng ở tổ mà quạt cánh vù vù. Chim cha mẹ hướng dẫn bầy con bay từng quãng ngắn, từ cành này sang cành khác. Bước đầu chim con bay rất khó khăn và vụng về. Nhiều con do yếu sức, hoặc nỡ sau nên non ngày, cất cánh mãi không lên phải nhũn đầu xuống đất... Thế nhưng, chỉ cần một buổi tập bay, chim con đã bay được quãng xa, chuyền cành đã thông thạo...

Chim cha mẹ cứ bay theo đàn con, thỉnh thoảng tìm mỗi đút cho chúng, vì những ngày đầu mới ra khỏi tổ, chim con chưa biết tìm mồi mà sống. Nhưng, chúng lớn rất nhanh và khôn cũng rất nhanh, chỉ mấy hôm sau là chúng đã biết tự tìm mồi. Và từ đó, con nào khôn sớm thì tự tách xa cha mẹ sớm... Đời sống của thú rừng là vậy, đủ lông đủ cánh là cứ tự lập thân.

Mỗi mùa sinh sản, mỗi cặp chim cũng đẻ được vài ba lứa.

Nếu nuôi chim con đủ cặp trống mái, Chích Chèo Lửa vẫn có khả năng sinh sản tại "chuồng" được. Muốn nuôi chim đẻ, quý vị nên vây một cái lồng lớn bằng lưới kẽm mắt nhỏ. Đây là một cái chuồng đúng nghĩa của nó: làm trên nền đất, diện tích ít ra cũng vài thước vuông, bên trên lợp mái. Vách chuồng này vây lưới kẽm cao khoảng hai thước, nhưng hai phần ba phía trên của vách nên che kín mít, mục đích là hạn chế tầm nhìn của chim với quang cảnh chung quanh để chim khỏi nhát sợ.

Điều này cũng có nghĩa là chuồng chim này nên làm xa nhà, để cho chim sống được yên tĩnh. Ngay chủ nuôi cũng nên hạn chế việc tới lui, trừ những lúc cần phải cho chim ăn uống...

Giữa chuồng nên “trồng” một cây khô để chim lấy chỗ mà làm tổ. Chim nuôi đẻ cách này thường phải nuôi hai mùa trở lên chúng mới chịu sinh sản. Nuôi chuồng thì chim đẻ ít khi trùng với mùa của chúng ngoài thiên nhiên, do cách nuôi và chăm sóc của ta biến cuộc sống của chúng trở thành chim nhà.

Việc nuôi đẻ lại chuồng vẫn cho kết quả tốt, nhưng ít người chịu nuôi vì thực tế không lợi được bao nhiêu, có chăng chỉ là để... giải trí cho vui.

Cách phân biệt chim trống mái

Loài vật nói chung, giống đực bao giờ cũng oai phong và đẹp mã hơn giống cái. Chim chóc cũng vậy. Chim trống giống nào cũng có một bộ lông sắc sỡ, trong khi chim mái thì màu lông lợt lạt, tối tăm.

Sự khác biệt tốt xấu đó quá rõ ràng, nhìn sơ cũng đủ biết.

Với Chích Chòe Lửa, chim trống màu đen phủ trên thân mình, kể cả vùng ức đều là lông đen đậm. Còn Chích Chòe Lửa mái, lông ở ức là màu xám sậm. Với chim trưởng thành thì lông ở vùng ức chim rõ ràng như vậy, chỉ nhìn sơ qua là phân biệt được trống mái ngay.

Nhưng, với chim con chưa ra ràng thì dù là người có

nhiều kinh nghiệm trong nghề cũng không tránh được sự phân vân trong lúc phân loại giới tính của chim. Thường thì họ cũng chỉ quan sát ở vùng lông ức, còn phần đầu, phần thân chỉ là những chi tiết như cần xét thêm, nhưng không ai dám quả quyết thế nào là chim trống, thế nào là chim mái.

Chim con do non ngày tuổi nên lông vũ trên mình chưa trở đủ, sắc lông lại chưa nổi hẳn, nhất là ở vùng ức nên khó phân biệt chim trống mái. Ngay người nuôi lâu năm nhiều kinh nghiệm khi lựa chim con cũng tỏ ra rất thận trọng, và chính họ cũng có khi lầm...

Phải chờ lúc chim đến tuổi ra ràng, nghĩa là sắp biết bay, phần ức chim đã được lông vũ phủ kín thì lúc đó mới có thể xác định được chim trống mái:

- Chim trống: lông ức trở nhiều bóng vàng vàng đen đen.

- Chim mái, vùng ức phủ lông màu xám tro.

Để chim con lớn thêm vài tuần tuổi nữa, phần ức của chim càng trở màu đen nhiều hơn. Trong khi đó, chim mái vùng ức vẫn là màu lông xám tro.

Chim con hai tháng tuổi đã bắt đầu tập hót. Có nhiều

người dựa vào giọng hót của chim mà phân biệt giới tính. Điều này dễ bị lầm lẫn.

Chích Chòe Lửa (cũng như Chích Chòe Than) chim trống mái đều biết hót cả. Không như chim Khướu mái chỉ biết kêu ro ro, và chim mái Họa Mi chỉ biết kêu sè sè mà thôi. Giọng chim non vừa nhỏ vừa ngắn hơi, cho nên giọng trống mái lúc mới tập hót gần như giống nhau, khó phân biệt nổi.

Chỉ khi chim lớn lên độ năm sáu tháng tuổi thì giọng chim mới đổi khác:

- Chim trống hót giọng to và dài hơi.

- Chim mái vẫn hót nhỏ giọng và ngắn hơi. Ngoài ra, giọng chim mái còn đơn điệu, chỉ hót đi hót lại mãi một giọng, chứ không luyến láy như chim trống.

Vì vậy, quý vị nào mới vào nghề chơi chim, khi gặp Chích Chòe Lửa hai tháng tuổi, tự mình cũng có thể lựa được chim trống mái mà nuôi, bằng cách phối hợp cách phân tích giọng hót của chim, với cách quan sát kỹ vùng lông ức thì không còn sợ sai lầm nữa.

Trên thị trường, chim Chích Chòe Lửa mái bán với giá rất thấp, gần như không có ai mua. Người ta chỉ lựa

mua chim trống để nghe giọng hót, do đó giá chim trống gấp mười giá chim mái.

Một câu hỏi mà phần đông độc giả đặt ra cho chúng tôi là có nên nuôi chim mái để thúc chim trống hót căng hơn không?

Chúng tôi xin trả lời là nên nuôi chim mái. Một con chim mái đủ sức thúc cho bốn năm chim trống hăng hót. Nếu biết cách sử dụng thì một mái có thể thúc cho cả chục chim trống. Bằng cách tuần này cho mái gần vài ba chim trống, rồi qua tuần sau đem con mái đó thúc những con trống khác.

Chim trống mà nghe giọng hót thì sung sức lên, căng lửa hơn. Nhưng, kinh nghiệm cho thấy, nếu được mái thúc thường xuyên, trống cũng nghe lờn tiếng mái, nên sự hót căng không còn hiệu quả. Vì vậy, chỉ cho chim mái thúc trống độ năm bảy ngày, sau đó dời mái đi nơi khác, có thể là cho bạn bè mượn một thời gian. Độ vài ba tuần sau, lại dời chim mái về để giúp chim trống lấy lại phong độ.

Kỹ thuật cho mái thúc trống là treo lồng chim mái khuất một nơi mà các chim trống cần thúc căng chỉ được nghe giọng hót của chim mái mà không hề thấy mặt. Nếu chim trống thấy được dáng chim mái thì nó không hót mà

cả ngày chỉ rung cánh ve vãn. Điều này chỉ làm cho chim thêm suy mà thôi.

Với tất cả các giống chim rừng nuôi hót và đá, đều cần có mái thúc. Nhưng, hầu hết nghệ nhân nuôi chim đều... ngại nuôi chim mái.

Mua con chim mái thì không tốn bao nhiêu tiền, nhưng do việc nuôi gặp nhiều phiền phức: nào là tốn thêm một cái lồng, nào là phải chạy thức ăn, nào là phải chăm sóc... Nuôi chim mái mà cho ăn uống lơi thôi, chăm sóc cầu thả thì chim cũng không sung, như vậy làm sao hăng hót để thúc trống được!

Mặt khác, ở thành thị nhà cửa chật hẹp, tìm chỗ để treo thêm một cái lồng (chim mái) cũng là việc khó khăn. Do đó, dù vẫn biết cái lợi của việc nuôi chim mái nhưng, ít người chịu nuôi.

Chim mái cũng có con hay con dở. Những con mái hay là mái siêng hót, thúc trống có hiệu quả. Những con mái này giá bán đôi khi còn cao hơn cả chim trống nữa.

Mùa thay lông cách nuôi chim thay lông

Sau mùa sinh sản là mùa thay lông của chim rừng. Với chim sống hoang dã ngoài trời thì mùa thay lông đến từ khoảng tháng bảy âm lịch trở đi, và kéo dài đến vài ba tháng. Chim nuôi lồng thì mùa thay lông hằng năm có thể sớm hơn vài tháng, nhưng cũng tùy theo sức khỏe của mỗi con chim. Chim con nào suy yếu thì thay trước, chim nào mạnh khỏe thì thay lông chậm hơn.

Với chim rừng thì sau mùa sinh sản, chim trống mái đều suy yếu, kiệt lực do phải ấp trứng và nuôi con. Có những chim mái, sau lứa con đầu đã bắt đầu thay lông sớm. Tất nhiên, nhưng lứa sau trứng có thể không cò hoặc ấp và nuôi con không có kết quả tốt. Chim trống đang thay lông dù đập mái trứng cũng không đủ tinh cò. Mái đang

để mà bắt đầu thay lông có thể ngưng để, hoặc để xong ngưng ấp...

Việc thay lông của chim đúng mùa như vậy được coi là việc bình thường. Đây là dịp lột lông cũ trên mình chim bị rụng dần đi, và thay vào đó là lớp lông mới tươi tắn hơn.

Nếu chịu khó quan sát kỹ, quý vị sẽ thấy trước mùa thay lông thì bộ lông cũ của chim trở nên khô khốc dần đi, và xuống màu trông rất xấu xí. Bộ lông trở nên tối tăm, cũ kỹ; màu trắng không còn là trắng tinh nữa, mà trở nên màu trắng ngà. Màu nâu trở nên vàng nâu. Màu đen trở nên u tối...

Thế rồi, những lông cũ đó cứ rụng dần đi, bắt đầu là lông đầu, kể đó là lông mình, rồi rớt dần những chiếc lông cánh, lông đuôi... Nơi nào có lông cũ rụng trước thì nơi đó sẽ bắn ra lông mới trước. Dần dần lớp lông mới choán chỗ lớp lông cũ và sau cùng con chim có bộ lông mới tươi tắn đẹp đẽ thật sự.

Những con chim nào thay lông cũ càng mau thì lớp lông mới phủ trên mình nó càng mau. Đó là đúng với ý muốn của hầu hết những người nuôi chim. Vì như quý vị

đã biết khi con chim thay lông thì nó chẳng khác gì con cua lột vỏ, con rắn lột da. Nghĩa là sức khỏe của chim trong thời kỳ này suy yếu rõ rệt. Trống không hót, mà tính hung hăng háu đá cũng không còn. Chim mái cũng ù rũ, không hề hót hay kêu một tiếng.

Vào mùa thay lông, chim đã suy lại biếng ăn nên con nào cũng ốm nhom. Vì vậy, nếu người nuôi không biết chăm sóc thì chim có thể chết vì kiệt lực.

Với chim trời thì mùa thay lông chúng vẫn bay đi kiếm ăn được. Mà chính vì do cái ăn đòi hỏi nên chúng phải hoạt động, từ đó việc thay lông trở nên kéo dài thời gian ra, chậm hơn.

Trong khi đó, chim nuôi nhốt trong lồng, do vận động ít, lại được chủ nuôi bồi bổ thức ăn đầy đủ, chăm sóc chu đáo nên thời gian thay lông thường được rút ngắn lại.

Chim đang thay lông thì phải bồi bổ và chăm sóc chu đáo đặc biệt hơn:

- Trùm kín áo lồng suốt thời gian chim thay lông. Như vậy là hạn chế tối đa sự hoạt động của chim, để chim có thì giờ nghỉ và ngủ; nhờ đó, việc thay lông mới rút được thời gian nhanh chóng hơn.

- Treo lồng vào nơi thật yên tĩnh, cách ly càng xa càng tốt những chim còn căng lửa. Vì khi chim đã suy, nó rất sợ hãi những chim hót căng, từ đó đã suy càng suy yếu thêm.

- Ba bốn ngày mới cho tắm nước một lần, và mỗi lần không quá nửa giờ.

- Suốt mùa thay lông, ngày nào cũng phải cho chim ăn cào cào. Thỉnh thoảng cho ăn thêm trứng kiến và sâu tươi. Tuyệt đối không cho chim ăn sâu khô.

- Vẫn là thức ăn bột, bột đậu phộng trộn trứng, nhưng nên tăng lượng trứng nhiều hơn một chút.

- Nước uống vẫn bình thường. Nhưng thỉnh thoảng nên nhỏ vào họng chim vài giọt mật ong nguyên chất, để bồi bổ thêm.

Sau khi chim thay lông hoàn tất, ta mới nuôi chim theo cách bình thường, từ thức ăn cho đến cách chăm sóc. Chẳng hạn, thức ăn tăng lượng sâu khô lên từ từ, cho tắm nước, tắm nắng thường xuyên hơn, lâu thời gian hơn... Trong mùa chim đang thay lông, ta nuôi theo cách nuôi chim bệnh. Hết mùa thay lông, ta dưỡng chim theo cách nuôi tăng lực.

Đó là chim thay lông đúng định kỳ hằng năm. Nhưng, Chích Chòe Lửa cũng bị thay lông bất thường như các loại chim khác. Việc thay lông bất thường có thể xảy ra bất kỳ lúc nào trong năm, thậm chí có thể thay nhiều lần, và lần này có thể kế tiếp lần kia... nếu chim gặp những tình huống sau đây:

- Do thiếu ăn: chủ lơ đễnh cho ăn lúc đói lúc no, ngày có ngày không. Hoặc cho ăn thiếu chất bổ dưỡng cần thiết để phát triển cơ thể.

- Do tắm nắng (phơi nắng) quá lâu, khiến chim phải há mỏ ra thở hằng giờ.

- Do kiệt sức vì thi hót, thi đá bị thua trận.

- Do thay đổi khí hậu đột ngột: ngày quá nóng, đêm trở lạnh bất thường.

- Do thay đổi môi trường sống.

- Do di chuyển với lộ trình quá xa khiến chim mất sức.

- Do thay đổi thức ăn đột ngột: bổ quá cũng không được mà thiếu chất dinh dưỡng cũng không tốt.

- Do không khí ô nhiễm: bụi bặm, khói độc, hơi độc...

Tất nhiên là còn nhiều lý do khác.

Chim thay lông bất kỳ tuy không thay toàn bộ, tức là chỉ thay từng phần rụng vài lông cánh, lông đuôi, một ít lông mình... Nhưng chim cũng suy yếu một thời gian. Nếu việc thay lông bất định kỳ này lặp đi lặp lại nhiều lần trong năm thì sức lực của chim chẳng khác nào con bệnh trầm kha, cả năm chủ nuôi chỉ lo việc chữa trị thì còn gì khổ tâm cho bằng!

Nuôi con chim thay lông bất thường cũng khổ công chăm sóc chẳng khác gì chim thay lông đúng mùa. Vì vậy, cần tránh cho chim gặp những tình huống bất thường trên đây.

Xưa nay, nghệ nhân nuôi chim nào cũng ngại gặp cảnh chim thay lông bất bình thường cả. Mặc dầu trông bề ngoài thì lông chim không rụng nhiều, không rụng đến thảm hại như cách thay lông đúng mùa, nhưng có điều không ai ngờ là thay lông bất định kỳ như vậy con chim lại rất xuống sức, nhiều trường hợp dẫn đến tử vong do kiệt sức quá độ!

Xin quý vị đừng ngạc nhiên khi nghe chúng tôi trình bày như vậy. Chúng tôi xin đơn cử một thí dụ sau đây, quý vị sẽ thấy lập luận chúng tôi không mấy may có điểm sai.

Ta vốn có câu tục ngữ: “Một con sa bằng ba con đẻ”. Con sa là con đẻ non (sẩy thai), tức hư thai nên đẻ sớm. Nhiều người tưởng lầm rằng đẻ non như vậy thì người sản phụ sẽ không mất sức nhiều, không đau đớn bằng lối đẻ con đủ ngày đủ tháng. Ít ai ngờ có chuyện “một con sa bằng ba con đẻ” được! Thế nhưng, sự thật thì đúng như vậy.

Sanh non hay sanh đúng ngày cũng là một lần sanh, cũng ảnh hưởng đến tâm sinh lý của sản phụ, vì một lần sanh thì người mẹ bị mất sức rất nhiều. Tuy hiếm một điều là phần đông sản phụ khi sinh non thường nghĩ rằng đó là... việc không đáng quan tâm, chỉ cần nghỉ ngơi năm ba ngày thì lại sức. Từ đó mới lơ là việc kiêng cử, không lo thuốc thang, không lo ăn uống tẩm bổ, cho nên sau này các bà mới bị bệnh hậu dài dài...

So sánh việc này với việc con chim thay lông đúng mùa và bất thường cũng không có gì khác nhau. Chim thay lông đúng mùa và bất thường cũng do suy mà thay lông. Những con chim này cần phải được hưởng chế độ ăn uống riêng, được chăm sóc đặc biệt hơn, thế nhưng phần đông chủ chim lại lơ là đến điều đó!

Khi chim thay lông đúng mùa thì người ta quan tâm đặc biệt đến nó nhiều hơn, nhất là khi thấy lông lá trên

mình nó bị trơ trụi. Còn gặp trường hợp con chim thay lông bất thường, chỉ rụng lơ thơ năm ba chiếc lông đuôi, lông mình thì chủ nuôi lại xem thường, cho là chuyện không đáng quan tâm, vì họ nghĩ rằng đó là... bệnh nhẹ nên chăm sóc sơ sài gọi là... lấy có mà thôi! Chính vì lẽ đó nên chim thay lông bất thường dễ bị suy kiệt sức nặng thêm, và dễ dẫn đến cái chết. Con nào sống được thì bộ lông cũng xác xơ, không mượt mát; tình trạng này kéo dài đến mùa thay lông sau! Và điều đó cho ta biết sức khỏe của nó vẫn còn ở trong tình trạng ương yếu dai dẳng...

Tóm lại, hễ gặp trường hợp Chích Chòe Lửa (hay những chim hót khác nói chung) thay lông, dù là thay đúng mùa hay bất thường, chủ nuôi cũng phải dành một chế độ chăm sóc đặc biệt riêng cho nó, như thức ăn phải pha chế như thế nào, chăm sóc nó ra sao để giúp chim bệnh mau bình phục. Điều này chúng tôi sẽ nói rõ qua các mục sau.

Chính việc con chim thay lông bất thường mới là việc đáng cho ta quan ngại nhiều nhất. Xin quý vị nhớ kỹ lại câu “Một con sa bằng ba con đẻ” để kịp thời lo liệu phương cách nuôi nấng đúng mức hầu sớm phục hồi sức khỏe cho con chim hót quý hóa của mình.

Chim hót, ngoài việc thay lông ra, còn vướng nhiều

căn bệnh khác, mà bệnh nào cũng dễ dẫn chim đến chỗ tử vong, nếu gặp trường hợp chủ nuôi không quan tâm đến việc chữa trị.

Phương pháp nuôi chim con

Cũng như các loại chim hót rừng khác, Chích Chòe Lửa được bắt nuôi dưới ba dạng:

- Chim con (còn nằm trong ổ).
- Chim chuyền (chim vừa ra ràng, đã biết bay).
- Chim bổi (chim trưởng thành, chim già).

Trong ba dạng chim trên thì chim con được nhiều người chuộng nuôi nhất, do trước mắt nó có hai điều lợi:

- Dễ thuần hóa, nuôi mau dạn người.
- Nuôi được lâu năm thì tuổi thọ có cao hơn chim bổi.

Mặc dầu ai cũng biết nuôi chim con không phải là

việc dễ. Nó đòi hỏi tổn hao công sức, của cải và thời gian. Nuôi cho con chim sống được là chuyện khó, rồi tập luyện cho con chim hát được giọng rừng lại là chuyện khó khác, không kiên tâm trì chí không ai có thể thực hiện được.

- **Đút mồi:** Chim con bắt từ trong ổ là chim còn non ngày tuổi nên chưa biết tự tìm thức ăn mà sống. Chúng chỉ biết há choạc mỏ đòi ăn. Nuôi loại chim nhỏ này ta phải biết cách đút mồi cho chim thì chim mới sống được. Mồi cho chim con phải là cào cào non. Mỗi lần đút mồi như vậy là từ hai đến năm con cào cào chim mới đủ no bụng. Khi đút cào cào, ta nhớ nhúng cào cào vào nước để chim con dễ nuốt mồi vào bụng, vừa có thêm chút nước cho đỡ khát. Sau bữa ăn, ta còn phải bơm cho chim một ít nước để nó khỏi chết khát.

Khi thấy chim đã khôn trước một chút, ta đút bột trộn trứng (thức ăn của Chích Chòe lớn) cho chim con ăn. Bột cũng nhồi chung với nước để cho chim dễ nuốt. Sau khi xong bữa, ta cũng bơm cho chim độ sáu bảy giọt nước.

Nhiều người quên cho chim uống nước trong khi ăn, và sau mỗi bữa ăn, khiến chim chết khát một cách oan uổng.

Chim con không phải mỗi ngày chỉ ăn vài bữa là đủ

mà là hàng chục bữa mới đủ sức. Mỗi giờ ta nên cho chim con ăn một lần, và ăn đủ no. Khi chúng đói thì cứ há choạc mở ra mà đòi ăn. Nhưng khi đã no thì dù có ép uống nó cũng không chịu há mỏ.

Kinh nghiệm cho thấy chim con còn non ngày tuổi càng phải cho ăn nhiều bữa hơn là con chim sắp ra ràng. Nếu cho ăn thiếu bữa, hoặc là cho ăn không no, chim con sẽ ốm trông thấy. Nếu thiếu nước uống, chim con rất chậm lớn và yếu sức thấy rõ. Tốt hơn hết, quý vị nên chịu khó cho chim con uống nước sau mỗi bữa ăn.

Chúng ta có thể chế sâu tươi bằng cào cào non. Sâu tươi trộn chung với bột pha nước sền sệt, rồi đút cho chim ăn. Còn bột thì trộn bữa nào ăn bữa nấy, ăn xong nếu còn dư thì đổ đi, vì bột để lâu sẽ bị chua, chim ăn có hại cho đường tiêu hóa.

Có nhiều con Chích Chòe Lửa trống nuôi chim con rất giỏi, dù đó không phải là con nó. Nếu thả vào lồng một con chim con còn đang há mỏ đòi ăn, con Chích Chòe Lửa trống sà lại chim con với cử chỉ thân thiện. Sau đó, nó bay lên công thức ăn cắm đầu ăn lấy ăn để một hồi rồi quay trở xuống đút cho chim con ăn. Hết ăn bột nó lại cho chim con uống nước... Hằng ngày, chim trống đút mồi cho chim

con một cách đầy đủ cho đến ngày chim con khôn lớn, tự biết mổ lấy thức ăn mới thôi.

Chích Chòe Than thì không con nào hiền từ như vậy. Hễ thấy chim lạ thả vào lồng, dù đó là chim con, nó cũng hung hăng đá cho đến chết!

- **Nuôi ấm:** Chim con do mình chưa đủ lông nên chịu lạnh rất kém. Ban ngày chim con còn cần được sưởi ấm, chứ đừng nói chi ban đêm. Trong đời sống hoang dã, trong tuần lễ đầu, chim con được mẹ ủ ấm trong ổ cả ngày lẫn đêm. Sau đó, ban ngày chim mẹ đi tìm mồi nuôi con, và tối lại cả chim cha chim mẹ đều vào ổ ngủ chung với con, như vậy bầy con mới được ấm áp.

Nuôi tại nhà, chim con càng nên được sưởi ấm nhiều hơn. Tốt hơn hết ta nên làm cho chim con một cái ổ nhân tạo, đặt chim vào đó để chim được ấm áp. Có thể dùng một cái hộp cạc tông (như hộp phấn viết bằng cháng hạn), trong đó quần rơm rác, hay giẻ sạch cho chim nằm vừa ấm vừa êm. Chim con do ăn nhiều nên phóng uế rất nhiều, vì vậy, chất liệu lót bên trong cần phải được thay hằng ngày, hay nhiều lần trong ngày cho sạch sẽ.

Ban đêm, tiết trời trở lạnh, ta nên đặt ổ vào nơi khuất gió, hoặc sưởi ấm bằng bóng đèn điện cho chim được ấm

áp, trong suốt thời kỳ chim còn non dại, mình chưa phủ đủ lông vũ.

Nếu nuôi mà cho ăn uống no đủ, lại ủ ấm đúng mức thì chim con sẽ lớn khỏe. Ngược lại, nếu ta nuôi dưỡng không đúng phương pháp, chim con rất dễ chết yếu.

Xin được lưu ý là nên cho chim con sưởi ấm trong nắng sáng độ mười lăm phút mỗi ngày, để chim hấp thụ Vitamin D, cần thiết cho sự tăng trưởng bộ xương, tránh bị còi xương, và tuyệt đối không cho chim con tắm nước.

- **Luyện giọng hát:** Chim con độ hơn tháng rưỡi tuổi đã bắt đầu tập hát, nhưng giọng hát của nó chỉ rè rè và ngắn hơi. Càng lớn tháng tuổi, chim con càng hát to hơn, dài hơi hơn, nhưng giọng vẫn đơn điệu, nghe không gây một sự thích thú nào cả.

Muốn cho chim con có giọng hát hay, thì từ tháng tuổi thứ sáu trở đi, ta nên cho chúng đi dượt ở các tụ điểm chơi chim để nó có cơ hội học hỏi giọng của chim lớn, giọng rừng để phong phú hóa giọng hát của mình được khởi sắc hơn. Nếu tập luyện như vậy thì chim một mùa trở đi sẽ có giọng hát tốt. Đứng ra chim con nuôi từ hai mùa trở đi giọng nó mới tròn trịa, nghe mới hấp dẫn.

Như vậy, nuôi dưỡng một con chim con trở thành con chim hót hay phải mất nhiều thời gian và tốn kém nhiều công của. Nhưng, có cái lợi là có thể thưởng thức được cả chục mùa chim mới già, và luyện cho chim có những đặc tính tốt theo ý của mình. Chim mà nuôi trong nhà lâu năm, do mình biết được tính ý nó nên dễ nuôi, ít chết bậy.

Tất nhiên, nuôi chim con còn có một trở ngại khác mà chúng tôi chưa đề cập đến, là nếu gặp con chim sau này có vóc dáng đẹp, có giọng hót hay thì đó là điều may. Nhưng nếu gặp con chim có vóc dáng xấu, điệu bộ tầm thường, giọng hót lại không ra gì thì lại phải thay, thật là uổng công chăm sóc, nuôi nấng...

Cách nuôi Chích Chòe Lửa bổi

Chim bổi là chim đã trưởng thành, là chim già đã sống lâu năm trong rừng, đã quen với cuộc sống tự do, và rất nhát người. Có nhiều con chim bổi nhát đến độ vừa gặp ra khỏi bẫy rập nó đã chết khiếp ngay trên tay!

Người ta bắt chim bổi bằng lục. Bắt chim này được quanh năm (trừ mùa chúng thay lông bắt được ít) vì chúng rất háu đá. Hễ gặp chim môi hót lên là Chích Chòe Lửa rừng trong thung đã có mặt sau đó.

Lục đánh bắt Chích Chòe Lửa cũng như lục đánh bắt chim Chích Chòe Than, có điều phải làm rộng hơn một chút, vì tránh cho lông đuôi dài khỏi bị gãy.

Khi bẫy được hay mua chim bổi, nên lựa những con

họng đen (mép và khoang miệng đen thui) tức là những chim đang còn "lửa rừng" mà nuôi. Vì chim này dạn hơn chim bổi họng trắng (hết lửa, chim suy), nuôi dễ sống và mau thuộc.

Gặp con còn căng lửa rừng, đem về nhốt lồng độ vài ba ngày nó đã chịu hót. Nếu nuôi dưỡng đúng phương pháp độ sung của chim sẽ kéo dài thêm nhiều tháng nữa. Và đến chừng đó thì nó đã thích ứng được với môi trường sống mới rồi!

Nếu nuôi chim hết lửa (họng trắng) nuôi dễ chết mà có sống được cũng lâu thuần thuộc.

Nuôi chim bổi người nuôi chỉ ngại hai điều:

- Nuôi cách nào cho chim sống được.
- Thuần dưỡng cho chim mau trở thành chim thuộc.

Hai công việc này thực hiện rất khó khăn. Nhưng, nếu thực hiện được thì đó là điều mừng vì ta đã có con chim quý. Chim bổi tất nhiên là có giọng rừng. Giọng nó hay hơn giọng chim con nhiều, dù là chim con nuôi được vài mùa. Khi chim bổi đã chịu đứng lồng mà hót, tập dượt thêm, giọng nó sẽ hay hơn gấp bội. Chính vì vậy, nhiều người thích nuôi chim con, nhưng vẫn không thể không

nuôi chim bổi. Nhất là ai cũng biết chim bổi Chích Chèo Lửa nuôi mau dạn hơn, và dễ nuôi hơn Chích Chèo Than bổi nhiều lần.

- Nuôi cho chim sống: Chim bổi nào mà nhốt vô lồng chịu ăn mồi là chim đó nuôi sống được. Thường thì những con còn lửa rừng như đề cập ở đoạn trên đều chịu ăn mồi trong môi trường sống chật hẹp. Những chim bổi không chịu ăn mồi, chỉ đứng ở dưới bồ lồng (không dám đậu trên cầu) là những chim quá nhát. Chúng biết mồi để trước mắt nhưng không dám lại ăn uống nên sức khỏe suy kiệt dần mà chết. Chim chỉ cần nhịn khát một ngày, nhịn đói hai ngày là đủ kiệt sức rồi.

Muốn cho chim ăn mồi thì phải tìm loại mồi thích khẩu với nó để kích thích cơn thèm:

- Mấy hôm đầu cho ăn trứng kiến.

- Mấy hôm kế tiếp, trộn ít bột đậu phộng trộn trứng vào trứng kiến để chim tập ăn quen dần thức ăn bột. Thức ăn bột là thức ăn lạ đối với các loại chim rừng.

- Những ngày tiếp theo chim sẽ biết ăn bột, và lúc đó bột dần trứng kiến và sâu tươi (chỉ cho ăn với lượng vừa phải).

Trong trường hợp không có trứng kiến thì thả vào cào cào non. Nuôi Chích Chòe Lửa nên chọn cào cào nhỏ con, thứ cào cào lớn chim nuốt không được, nó chỉ ngậm vào mỏ rồi rảy qua rảy lại, kết cuộc là văng tuốt ra khỏi lồng khiến chim bị đói.

Tóm lại, nuôi chim bồi, bước đầu là phải dụ cho con chim ăn đúng loại mồi mà nó thích. Nếu chim chịu ăn là nó sống được.

- **Thuần dưỡng chim bồi:** Chim bồi là chim quen sống tự do giữa trời cao đất rộng, nay bị nhốt vào chiếc lồng tù túng chật hẹp, lại phải sống gần người nên chúng không tránh được sự lo âu sợ hãi. Chính vì vậy, nuôi chim bồi phải có phương pháp riêng:

- Phủ kín áo lồng trong suốt tuần lễ đầu. Những ngày sau đó, hé áo lồng rộng ra từ từ để cho chim tập quen dần với quang cảnh chung quanh.

- Treo lồng vào nơi thật yên tĩnh, không có tiếng người cười nói ồn ào quá mức, tránh tiếng động cơ nổ ầm ĩ, tránh chó mèo lui tới làm cho chim sợ...

- Thức ăn nước uống thật đầy đủ.

Trong trường hợp chim quá dơ bẩn mới cho tắm sớm,

nếu không phải chờ qua tuần đầu cho chim bớt sợ hãi mới tắm được. Khi cho chim bổi tắm, ta nên tìm cách lánh mặt để chim bớt sợ, và khi mang lồng phải cố gắng làm nhanh gọn để chim khỏi hốt hoảng.

Phải nuôi cách nào cho con chim bổi nhận ra được một điều: chủ nuôi chính là ân nhân của nó, là kẻ không mang dã tâm hại chết nó, tức là ta đã thành công. Vì con chim thuộc là con chim đã dạn người, đã coi chủ nuôi là bạn của nó.

Cách trình bày này mới nghe qua có vẻ... cường điệu, nhưng sự thật nó là vậy.

Chích Chòe Lửa bổi tuy là con chim ở miệt rừng, sống xa người thường với khoảng cách năm bảy cây số trở lên, thế nhưng nuôi nó mau thuộc hơn Chích Chòe Than bổi. Nếu con Chích Chòe Than bổi nuôi một hai năm mới thuộc (dạn dĩ) thì Chích Chòe Lửa chỉ mất nửa thời gian đó là nhiều. Chính vì lẽ đó nên nhiều nghệ nhân thích nuôi chim bổi hơn là chim con. Chim bổi khi đã thuộc thì hót căng không thua chim con nuôi lên. Nó cũng ngẩng cao đầu, xệ cánh, giựt đuôi, miệng kêu pặc pặc trông rất oai hùng...

Chích Chòe Lửa bổi (thường được gọi tắt là Lửa bổi)

giá bán cao gấp đôi, có khi gấp ba Chích Chòe Than bồi (thường gọi tắt là Than bồi), và nhiều người nuôi Lửa bồi lâu năm kinh nghiệm thấy rằng giống Lửa bồi vùng Tân Uyên (Bình Dương) hót hay nhất.

Nuôi chim bồi nên chọn những chim có vóc dáng đẹp ít ra phải đúng với ý thích của mình. Thường thì những chim đầu nhỏ, mình thon, đuôi dài, chân cao là chim đẹp.

Khi mua chim bồi nên lựa những chim mạnh, mập, dáng vóc đẹp. Những chim có dáng khù khờ không phải là chim dạn mà là chim suy, do đã bắt về lâu ngày lại nuôi thiếu thốn nên sức lực suy kiệt. Chim này mua về mười con nuôi khéo lắm cũng sống được phân nửa là may.

Lồng chim

Chích Chòe Lửa

Nuôi chim thì phải sắm lồng. Con chim càng đẹp, càng quý, càng đắt tiền, chủ nuôi phải cố chọn cái lồng thật đẹp để xứng với con chim nhót trong đó.

Loại lồng bình dân nhất là lồng “chợ”, thứ này rẻ tiền từ ba bốn chục ngàn đến năm sáu chục ngàn một cái. Nếu là lồng “đặt”, tức là đặt hàng theo ý mình thì giá cao hơn, từ hai trăm ngàn đến gần bạc triệu một cái.

Còn loại lồng “ngoại”, nhất là lồng xưa có trạm cảnh cầu kỳ thì may ra chỉ có những người thừa tiền lắm bạc mới mua nổi! Giá tiền khoảng một hai cây vàng một cái! Thứ này hiếm, nhưng do quá hiếm mới cao giá.

Cái lồng giá năm bảy triệu tất nhiên là lồng quý hiếm.

Con chim nhót trong lồng đó tất phải là chim đáng giá ba bốn triệu trở lên!

Chích Chòe Lửa vốn là con chim đẹp. Nhìn hình dáng mảnh mai thanh tú của nó, người khó tính đến đâu cũng phải tấm tắc ngợi khen.

Chích Chòe Lửa không những chỉ đẹp về vóc dáng, mà còn đẹp ở điệu bộ nữa. Khi đứng trên cầu, từ đầu đến đuôi của chim thẳng băng như một giọt nước. Đầu thì ngẩng cao, mình cũng thẳng đứng, chiếc đuôi dài (đuôi thước) xuôi xuống trông chẳng khác nào một văn nhân đang trầm tư mặc tưởng trước cảnh thiên nhiên cao rộng đang trải dài trước mắt...

Và khi con chim xoay trở trên cầu, điệu bộ của nó rất linh hoạt mà cũng rất hùng tráng chẳng khác nào một võ tướng trên sân khấu đang điệu võ dương oai: đầu thì ngẩng cao, cánh thì xệ xuống như cánh gà nòi, cái đuôi dài giựt lên giựt xuống, đánh lên đánh xuống, miệng lại kêu “pặc! pặc!” như nạt nộ, như đe dọa kẻ thù...

Chính vì con Chích Chòe Lửa đẹp đẽ như vậy, nên đã chọn nuôi nó, chủ nuôi mười người như một đều phải nghĩ đến việc chọn cho chim một cái lồng thật tương xứng.

Lồng nuôi Chích Chòe Lửa, nếu là chim ngắn đuôi thì dùng lồng 64 đến 68 nan là vừa. Nếu chim dài đuôi thì phải nhất loại lồng lớn hơn, từ 72 đến 80 nan mới xứng. Với loại lồng lớn thường phải đặt mới có. Thời gian đặt có thể một vài tháng mới xong.

Lồng Chích Chòe Lửa thường được đánh vẹt ni, quét dầu bóng, và phải là lồng trám mới đẹp, mới đúng kiểu.

Sau này, người ta lại làm lồng nóc đôi, để nuôi Chích Chòe Lửa. Lồng nóc đôi là loại lồng mà phần nóc được kết dày thêm nan để tránh việc Chích Chòe Lửa ngoi đầu lên bị kẹt. Do tính chim Chích Chòe Lửa khi hốt hoảng thì bay lên cao phía trên nóc lồng, mà ở phía trên này nan lồng lại có khoảng cách khít dần, nên dẫn đến việc con chim ngoi đầu ra bị kẹt... có thể dẫn đến việc chết ngạt. Việc chế lồng nóc đôi phải được coi là sáng kiến đáng khen.

Phải nhìn nhận, con chim Chích Chòe Lửa với chiếc đuôi dài được thả trong chiếc lồng rộng rãi, khi bay qua bay lại trong lồng tạo nên dáng vẻ thướt tha chẳng khác gì loài công, trĩ bay lượn, vừa đẹp vừa sang, ai nhìn cũng phải mê mết...

Chính vì con chim có vóc dáng đẹp như vậy nên người

ta mới nghĩ đến việc gắn vào lồng một cái cầu cho chim đậu, cũng có dáng vẻ nên thơ một chút. Thay vì dùng một khúc cây dài bắc ngang qua như các cần đậu của các giống chim hót khác, cần đậu của Chích Chòe Lửa thường được chọn từ các rễ cây ngoằn ngoèo, hay các cành cây thon nhỏ có đường nét uốn lượn tự nhiên...

Cầu chim đậu càng cầu kỳ bao nhiêu càng được thiên hạ hết lời tán thưởng bấy nhiêu. Có nhiều nghệ nhân khéo tay còn gia công chạm khắc, coi như đó là một tác phẩm nghệ thuật của thiên nhiên, của đất trời.

Có nhiều nghệ nhân còn chịu khó cất công vào rừng để tự tìm cho các lồng chim Chích Chòe Lửa của mình những cái cần đậu khác lạ, gây nét tượng hình như phụng múa rồng bay, hoặc có đường nét uốn lượn tự nhiên như những đợt sóng bạc đầu nhấp nhô giữa đại dương lộng gió...

Con chim có dáng thướt tha thanh tú mà đậu trên cái cần nên thơ như vậy thì còn gì xứng hợp cho bằng! Nhờ vào cái đẹp của trang sức mà tôn thêm sự quý giá của con chim.

Lồng nuôi đẹp, cần đậu đẹp, chưa được coi là toàn hảo, mà trong lồng còn phải có một... cặp công đẹp nữa!

Cống thì dùng theo bộ: hai hoặc bốn cái cùng loại với nhau. Nếu chỉ dùng ba, thì ít ra hai cống phải cùng một kiểu mẫu. Thường thì một cống đựng bột, một đựng nước, và một đựng sâu tươi hay trứng kiến.

Nói đến cống chim thì... viết cả chương sách cũng chưa hết chuyện. Nó có nhiều loại và nhiều nơi sản xuất, trong nước có mà nước ngoài cũng có. Cống nay có mà cống xưa cũng có... Tùy vào túi tiền, và tùy theo sở thích mà quý vị chọn mua hàng nước này hay hàng của nước khác, hàng nay hay hàng xưa. Cặp cống rẻ nhất hiện nay khoảng ba bốn chục ngàn, và đắt nhất, thường là cống xưa của một vài trăm năm trước, thì vô giá... một vài triệu bạc chưa chắc người ta đã chịu “nhường” cho!

Cống là thứ sành sứ (như chén, tách kiểu) với nước men mịn màng, với những nét hoa văn sắc sảo: có bát tiên quá hải, có hình sông núi, cảnh trí... với nét vẽ thủy mặc tài tình. Cống đời nay còn có hình bông hoa, trái cây, chim chóc... với màu sắc sặc sỡ rất bắt mắt người nhìn.

Chơi Chích Chèo Lửa quả là lối chơi cầu kỳ nếu chơi đúng với cách chơi như vừa kể. Một cái lồng đẹp, một con chim đẹp, cầu và cống đều đẹp. Tất cả những cái đẹp đó có tính nghệ thuật và phục vụ cho nghệ thuật. Người giàu

thì chơi theo cách giàu với dụng cụ đắt tiền. Còn người nghèo thì nhốt chim trong cái lồng “chợ”, cầu đậu đậu phải là thứ khó tìm? Đi một vòng ngoài vườn chẳng lẽ không tìm ra được một khúc cây đoạn rẽ có đường cong tự nhiên như ý muốn? Còn cặp công, nếu có cặp mắt thẩm mỹ thì ba bốn chục ngàn ta cũng tìm ra được cặp công với nét hoa văn “giả cổ”, ai dám chê là... không đẹp tuyệt vời?

Có người vì chết mê chết mệt với lối chơi có tính... nghệ thuật này nên cả đời chỉ chuyên nuôi một giống Chích Chòe Lửa! Mỗi cái lồng được đánh giá như “một tác phẩm nghệ thuật”, vì mỗi lồng mỗi vẻ khác lạ, duy chỉ có con Chích Chòe Lửa bên trong là một mà thôi.

Đúng ra, cũng xin nói thêm một điều: nhiều người chỉ thích nuôi một giống chim, như Chích Chòe Lửa, Chích Chòe Than hay Họa Mi... vì họ muốn con chim mình nuôi không lai giống với giống chim khác. Chơi như vậy mới đúng là người biết chơi.

Do chim có khả năng bắt chước được giọng của chim khác để phong phú hóa cái chất giọng sẵn có của giống mình, nên lâu dần nó không còn hót đúng cái giọng “mẹ đẻ” của nó nữa. Họa Mi mà treo gần lồng Khướu, một thời gian sau trong giọng Họa Mi có lẫn lộn giọng Khướu, và

ngược lại trong giọng chim Khướu cũng có giọng chim Mi... Trong tiếng Chích Chòe Lửa thường có tiếng mèo kêu, chó sủa, gà con kêu chim chirp, và có cả tiếng heo kêu (nếu nhà có nuôi heo hay ở gần trại heo)...

Thế nhưng, cũng có người thích con chim có những giọng lạ như vậy. Và tất nhiên họ chấp nhận trong nhà nuôi nhiều giống, để được nghe chúng “hòa âm hợp xướng” cho vui tai...

Nghề chơi thường lắm công phu, mà mỗi người lại một ý thích, ngay chính ta cũng vậy. Cho nên, xin đừng hỏi tại sao... và cũng đừng vội phê bình...

Cách lựa chọn con chim tốt

Nuôi một con chim hót, dù biết cái “thân phận” nó nhỏ nhoi, nhưng ai cũng coi đó là thứ quý hiếm, là vật trang trí góp phần làm tăng sự sang trọng cho ngôi nhà nhỏ của mình.

Khi chọn một con chim để nuôi, dù là giống chim gì, nghệ nhân nào cũng cố chọn cho mình một chú chàng có vóc dáng, điệu bộ thật tốt đúng với sở thích của mình mới mãn nguyện!

Với Chích Chòe Lửa, người ta lại càng chọn lựa kỹ hơn, vì Chích Chòe Lửa khác với Chích Chòe Than, có con đuôi dài, có con đuôi ngắn; có con thân lớn, có con lại thon mình... Mà khổ nỗi, để riêng ra từng con một thì con nào cũng có vẻ đẹp riêng, chim nào cũng xứng đáng để cho mình nuôi cả!

Với Chích Chòe Lửa, thường giới chơi chim phân loại như sau:

- Chim nhỏ con (thân mình thon nhỏ).
- Chim lớn con (vì có thân to).
- Chim đuôi ngắn (từ mười lăm phân trở lại).

Đó là cách chọn từng phần. Nhưng ý thích của người nuôi chim không chịu dừng ở đó:

- Có người muốn chọn con chim thân mình nhỏ mà đuôi thật dài, vì cho như vậy nó mới có vẻ đẹp thướt tha.

- Có người thích chọn con chim mình to nhỏ gì cũng được, miễn là đuôi ngắn để mỗi khi chim kêu “pặc! pặc!” thì cái đuôi giựt mạnh lên cao ra vẻ hùng dũng, mạnh bạo (chim đuôi dài vì nặng, nên đuôi không thể đánh cao lên được).

- Có người lại thích nuôi Chích Chòe Lửa mình nhỏ đuôi ngắn, cho như vậy mới đồng thanh đồng thủ...

Ý thích chọn con chim Chích Chòe Lửa quả thật là mỗi người mỗi khác, không ai giống ai.

Thật ra, chọn được con chim để nuôi đúng với ý muốn của mình là việc nên làm. Vì một khi có ưng ý ta mới tận

tâm chăm sóc cho con chim đến nơi đến chốn được.

Thế nhưng, chúng ta nên nhớ một điều, chủ quan như vậy không phải là một điều hay, vì nếu đi dự thi hát, con chim thí sinh được chấm đồng điểm trong cả ba phần:

- Giọng hát.
- Điệu bộ.
- Vóc dáng.

Giọng hát là tài riêng của mỗi con chim, hay hoặc dở là điều ai cũng có thể nhận ngay được. Nhưng phần điệu bộ và vóc dáng thì liệu đánh giá chủ quan theo cách của mình có được hay không? Con chim của mình nuôi, tự mình cho là đẹp, nhưng khi ra trường, trước Ban Giám Khảo, trước hàng trăm khán giả đổ dồn mắt vào để phân tích, liệu mình lúc đó có bảo vệ được quan điểm chủ quan của mình cho con chim được hay không? Hỏi tức là đã trả lời rồi vậy.

Vì vậy, khi chọn cho mình con Chích Chòe Lửa để nuôi (hay bất kỳ một con chim nuôi thi hát, thi đá nào khác cũng vậy), ta cần phải có những nhận định khách quan. Như vậy có lẽ cũng chưa đủ, nên cần có sự góp ý của những người có nhiều kinh nghiệm trong nghề hơn

mình, thì may ra mới chọn được con chim tốt mọi mặt để nuôi cho khỏi phí công, tốn của.

- **Chọn vóc dáng:** Vóc dáng con chim tốt xấu như thế nào là do trời sinh ra nó như vậy. Chủ nuôi dù tài tình khéo léo đến đâu cũng không sao sửa đổi được, dù là một chi tiết nhỏ nào đó. Theo kinh nghiệm của số đông nghệ nhân nuôi chim lâu năm thì họ đánh giá vóc dáng con Chích Chèo Lửa gọi là đẹp theo tiêu chuẩn sau đây:

- Phải là chim ngũ trường: tức là năm phần đầu, mỏ, chân, mình, đuôi đều dài cả mới là chim có dáng đẹp.

- Nếu không ngũ trường thì ngũ đoản cũng tốt tức là năm phần đầu, mình, chân, đuôi, mỏ đều ngắn hết. Con chim vóc dáng như vậy trông rất gọn gàng.

- Chim thon mỏ nhỏ đầu: Chim đầu nhỏ trông nhanh nhẹn hơn. Còn thon mỏ là mỏ ngắn mà đầu chót mỏ không cong quặp xuống như mỏ điều hầu. Mỏ chim như vậy thường dày và mạnh, vừa hót hay vừa đá giỏi.

- Bộ lông toàn thân mượt mà vì là lông mới thay. Bộ lông này ép sát vào mình khiến con chim thon mình trông gọn gàng đẹp đẽ hơn. Lông cánh và lông đuôi không gãy. Đuôi to bản mới tốt.

Như vậy là đầu chim to hay nhỏ, đuôi dài hay ngắn không được coi là chi tiết quan trọng.

- **Chọn điệu bộ:** Điệu bộ của mỗi con chim cũng chẳng khác nào thói tật của con người. Có con điệu bộ tốt có con điệu bộ xấu.

Một phần là do bẩm sinh, một phần là do chim học hỏi được ở những chim khác, theo kiểu “Gần mực thì đen, gần đèn thì sáng”. Vì vậy, nếu chủ nuôi kiên tâm trì chí và khéo léo trong việc tập tành sửa đổi thì có thể giúp chim bỏ dần được những điệu bộ xấu mà học hỏi được những điệu bộ tốt được. Với chim con nuôi lên, thì điều này không khó lắm, nhưng với chim bồi mua về thì chỉ có cách loại bỏ mà thôi.

Chích Chòe Lửa có điệu bộ sau đây, được đánh giá là tốt:

- Khi đứng hót đầu ngẩng cao, tổ khí thể tự tin ở tài sức của mình.

- Cánh xệ như gà tre sung độ, nói lên sự hùng dũng, không khuất phục trước đối thủ nào.

- Giựt đuôi (dánh đuôi) mạnh bạo. Tiếng kêu “pặc! pặc!” danh thép.

- Khi hót, hai chân đứng thẳng lên (cao cầu) và dạng chân ra, tạo thế đứng vững vàng.

- Không bay loạn xạ trong lồng như chim bồ, chim nhát, khiến bộ lông đuôi bị tưa, xước.

- Không đứng trên công, hoặc ngủ trên công.

- Không đứng mãi một chỗ trên cầu mà phải xoay trở linh động.

- Không cắn phá lông đuôi (trừ trường hợp chim có rận mạt tấn công...).

- Về việc sửa đổi tính xấu của chim thì mỗi nghệ nhân có cách riêng của họ. Nhưng, thường là do áp dụng những mẹo vặt để giúp chim bỏ thói quen cũ mà tập thành thói quen mới.

Chẳng hạn trừ bỏ việc chim đứng công, thì hạ thấp công ăn công uống xuống mức thấp, bằng hay dưới mức cao của cần đậu. Giống chim thì thích đậu nơi cao ráo chứ không chịu đậu cành thấp. Nếu công bị hạ xuống thấp thì nó lại đậu trên cầu, và đậu lâu ngày sẽ quen. Cũng như chim Sơn Ca, nhiều con không chịu bay lên dù (đế) mà đứng, thế mà cũng có cách tập cho nó bỏ tánh xấu này được không khó khăn lắm (Xin đón đọc *Kỹ thuật nuôi*

chim Sơn Ca của Việt Chương).

Vóc dáng của con chim thì có thể nhìn sơ qua một đôi lần là có thể đánh giá tốt xấu ra sao được dễ dàng. Nhưng, chọn điều bộ thì phải “tiếp cận” con chim nhiều lần, hoặc nhiều ngày thì mới nắm vững được. Vì nhiều con có ản tướng cả tốt lẫn xấu thỉnh thoảng mới xuất đầu lộ diện ra.

Tất nhiên, ta không nên vội tin vào lời lẽ của người bán, vì cả tin vào lời “thật thà lái trâu” thì có... khả năng rước con chim xấu về nuôi!

Ngoài ra, ta phải chọn con chim nào có giọng hót thật hay mà nuôi, hay ít ra cũng đoán biết được giọng hót của nó có triển vọng đến mức nào trong tương lai.

Con chim có giọng hót hay không chỉ là con chim siêng hót, mà hót được nhiều giọng, và chuyển đổi giọng một cách tài tình, khiến người nghe phải say mê theo dõi mãi. Phải chịu khó theo dõi con chim để nghe nó hót nhiều lần trong ngày như sáng, trưa, chiều ra sao. Có khi phải theo dõi liên tiếp nhiều ngày để biết rõ được mặt xấu mặt tốt ở điểm nào... để khi mua về còn liệu cách mà tập dượt có hiệu quả hơn.

Điều sau cùng, chúng tôi xin được phép đề nghị với quý vị là nên chọn con chim tốt mà nuôi, nếu mình có đủ khả năng để làm việc đó.

Thà là nuôi ít mà toàn là chim tốt, còn hơn là nuôi số nhiều mà con nào cũng không được vừa ý...

Cách luyện Chích Chòe Lửa hót

Ai nuôi chim hót cũng muốn con chim của mình có giọng hót thật hay, vì mang danh là chim hót mà giọng hót không ra gì, thì dù con chim có vóc dáng đẹp đến đâu cũng không gây cho ai sự thích thú để tiếp tục nuôi nữa.

Con chim có vóc dáng đẹp mà hót không hay thì chẳng khác nào người đàn bà đẹp mà vô duyên, như hoa tươi tắn mà nhụy lại không thơm...

Như quý vị đã biết, không phải con chim nào cũng có giọng hót hay, vì vậy ngay từ khi nuôi chim con lớn lên, cũng như nuôi chim bồ, ta phải luôn luôn khắt khe với chính mình trong việc chọn lựa những con chim vừa ý mà nuôi, trong đó chú ý nhiều đến giọng hót. Những chim nào lộ nét “vô tài bất tướng” thì nên loại dần, thả vào rừng

dùng tiếc. Nhiều người có tính ôm đồm, tiếc rẻ cuối cùng nên phải nuôi “báo cô” những con chim xấu, giá trị chẳng đáng là bao.

Chích Chòe Lửa sở dĩ có giọng hót đầy vẻ rừng rú là vì giống chim này có khả năng bắt chước nhanh được giọng hót của các loài chim khác, cùng những âm thanh đặc biệt mà nó nghe được. Chính vì vậy, trong tiếng hót của Chích Chòe Lửa mới có giọng Họa Mi, Khướu, Hoành Hoạch, gà mái cục tác, gà con, rồi tiếng mưa rơi, tiếng suối chảy, tiếng thác đổ âm âm... Những âm thanh đó qua giọng hót của con chim, có khi tách bạch rõ ràng ra từng tiếng, có khi trộn lẫn vào nhau chẳng khác gì tiếng dương cầm dồn dập...

Vì vậy, nghe tiếng chim hót, ta có thể hiểu được những vùng chim đã đi qua, đã sống lại ở đó nhiều hay ít thời gian. Nếu đây là con người, thì đây là tay lịch lãm, “cơm nem đã trải, tay tranh đã từng”, tức là đã đi nhiều nơi, lưu lạc nhiều chỗ...

Chim có khả năng bắt chước cũng nhanh mà trí nhớ cũng dai. Có những con chim được nuôi gần trại gà công nghiệp, tất nhiên ngày nào nó cũng nghe tiếng gà mái cục tác tìm ổ đẻ, đem về nuôi ở thành phố đến vài năm sau,

chúng ta vẫn nghe được tiếng cục tác rõ mồn mồn trong giọng hót của chim!

Vì vậy, chúng ta đừng ngạc nhiên khi thấy các nghệ nhân nuôi chim nhiều kinh nghiệm thỉnh thoảng “rước” con chim hót bậc thầy về dạy cho chim nhà. Hoặc là thâu băng giọng chim hót bậc thầy về phát lại cho chim nhà học giọng.

Ở các nước Tây phương, các nhà điều học còn dùng cả kèn đồng, đàn violon, hoặc piano dạo lên cho chim nghe để bắt chước hót theo tiếng kèn, hay tiếng đàn mà chúng nghe được.

Chính vì con chim hót có khả năng bắt chước được âm thanh lạ, nhất là âm thanh đặc trưng nổi bật chung quanh môi trường sống của nó, lại có trí nhớ dai, nên các nghệ nhân mới nghĩ đến việc tập luyện cho chim hót hay hơn.

Tất nhiên, nếu việc làm này không đem lại kết quả tốt, thì không ai lại mất công sáng nào cũng đem lồng chim đến các tụ điểm chơi chim mà tập dượt cho mất thì giờ.

Khổ nỗi con chim mà không được đi dượt, nghĩa là

chỉ nuôi ở nhà, không có dịp nghe giọng những chim khác lạ thì giọng nó chẳng khác nào một điệp khúc nghe chán ngấy. Tệ hại hơn nữa là chim trở nên biếng hót hơn.

Dượt chim có nghĩa là hằng ngày hoặc đôi ba ngày một lần nghe chim nhà đến các tụ điểm chơi chim hay Câu Lạc Bộ chơi chim (hoặc gởi chim tại nhà một người bạn có nuôi cùng giống chim như mình, để chúng có dịp đấu hót với nhau. Thời gian dượt như vậy khoảng vài giờ là quá đủ).

Có điều xin lưu ý quý vị là đem chim đi dượt phải là chim đã thay lông xong, và chim đã thực sự căng lửa thì đi dượt mới có lợi. Ngược lại, nếu chim còn đang thay lông dang dở, sức khỏe như người đau mới mạnh thì gặp chim lạ hót căng, nó sẽ sợ hãi và “rót” luôn! Có nhiều trường hợp do sợ quá, thời gian thay lông của chim kéo dài thêm khiến sức lực con chim bị suy kiệt thảm hại!

Nếu chim chưa đủ lửa mà đem đi dượt thì phải treo lồng gần vào những chim yếu lửa hơn nó, như vậy mới có lợi. Giống chim ưa đê nhau bằng giọng hót. Con nào tỏ ra thắng thế thì hót căng hơn, mà chim nào đã tỏ ra yếu thế thì cuối cùng cũng phải... tắt giọng không dám hó hé chi nữa.

Vì vậy, khi đi dượt chim, chủ chim phải lân la gần

đó để theo dõi tình trạng con chim của mình mạnh yếu ra sao. Nếu thấy nó vẫn đầu hót thì yên tâm, còn nếu thấy nó đứng trờ ra như tượng gỗ hoặc nhảy lờng loạn xạ thì phải kịp thời treo chim sang sào khác, gần những con kém lửa hơn.

Luật rừng mạnh được yếu thua, không hề có sự tương nhượng. Thú rừng lớn nhỏ nào cũng biết điều đó. Con mạnh thì cứ hiếp đáp mãi con yếu, còn con yếu thì chỉ còn cách chạy trốn để giữ mạng sống mà thôi.

Luyện cho chim hót hay cũng có nghĩa là phải biết cách cho chim ăn uống bổ dưỡng và chăm sóc chim đúng phương pháp mới được.

Muốn cho chim căng lửa thì thức ăn phải có chất “nóng”: bột đậu phộng phải rang vàng hơn và tăng lượng sâu khô lên khoảng năm mươi phần trăm, hoặc hơn càng tốt. Sâu tươi, nhất là cào cào ngày nào cũng phải có. Được ăn bổ dưỡng như vậy con chim mới sung sức và hót hay hơn, siêng hơn.

Giống chim rất thích “ăn no tắm mát”, vì vậy, khoảng gần trưa ta nên cho chim tắm nước, một hay vài ngày một lần, để chim mát mẻ khỏe mạnh hơn. Kinh nghiệm cho thấy Chích Chòe Lửa và những chim hót khác, lâu ngày

không được tắm dễ bị suy, và có thể dẫn đến đợt thay lông bất thường vô cùng nguy hại.

Tắm nắng cũng rất cần thiết, nhất là nắng ban mai, nhờ đó mà trừ được ký sinh trùng rận mạt, đồng thời giúp chim hấp thụ được sinh tố D, tránh bệnh còi xương. Nhưng tắm nắng cũng ở mức độ vừa phải mới tốt, độ 45 phút là vừa, nếu để lâu ngoài nắng chim sẽ bị hóc nắng, và cũng có thể từ đó mà suy kiệt sức lực, dẫn đến việc thay lông bất thường... Đó là những điều ta nên tránh.

Thi hát Chích Chòe Lửa và cách chăm điêm

Chích Chòe Lửa là con chim rừng nổi tiếng hát hay nhưng đá lại không hay. Nó khác với con Chích Chòe Than “văn võ song toàn” hát hay mà đá cũng giỏi. Vì vậy, người ta nuôi Chích Chòe Lửa là chỉ để nghe giọng hát, một phần để thưởng thức thêm vóc dáng, điệu bộ, chứ không ai nuôi để đá cả.

Cũng như loại cá Lia thia Phướn người ta chỉ nuôi cho đẹp chứ không ai nuôi đá như Lia thia ta hay Lia thia Xiêm, vì với mõ kỳ vì dài thườn thượt như vậy, nó đá cũng như múa đầu có gì gọi là hấp dẫn? Đã thế, khi kỳ vì te tua thì con cá lại càng thâm nảo, hững đầu không thấy mà chỉ thấy thương hại cho con cá mà thôi

Chích Chòe Lửa nếu thả thông lồng cho đá với nhau

chắc cũng múa lượn như cá Phướn, rồi những chiếc lông dài từ đuôi, từ cánh lại rơi lả tả, chứ đòn, thế chúng tung ra như nghệ nhân tuồng Chèo múa võ thì... hấp dẫn được ai?

Đúng ra, thú vật rừng dù to như con voi hay nhỏ như con kiến, con nào cũng có tính hung dữ cả. Đó là bản năng sinh tồn của thú hoang, vì nếu “đụ hiền nết na” nó sẽ làm mồi cho kẻ mạnh!

Chích Chòe Lửa có giọng hót hay, giọng của núi rừng, mang những âm thanh hoang dã khác lạ nên được nhiều người ưa chuộng và chọn nuôi. Do bản tính của chim cũng thích săn si, háo thắng, thường dùng giọng hót lãnh lót của mình để hót tranh đua với những chim đồng loại, hăm hở trút hết tài năng để “đề” cho được đối thủ chịu tất giọng mới thỏa lòng, nên nhiều người mới nuôi Chích Chòe Lửa để thi hót mua vui.

Con chim đem ra thi hót tất nhiên là phải có giọng hót thật hay, trội vượt lên tất cả những chim thí sinh khác. Nhưng, để tưởng thưởng công chăm sóc nuôi nấng con chim quý đối với chủ chim, thể lệ cuộc thi còn chấm điểm thêm hai phần khác là vóc dáng con chim và điệu bộ con chim.

Như phần trên chúng tôi đã có dịp trình bày, vóc

đáng và điệu bộ của mỗi con chim là do bẩm sinh mà có, nếu chủ nuôi khéo léo tập luyện thì cũng chỉ góp phần tô điểm một phần nhỏ nào đó mà thôi. Nhưng, nếu trong tay có một con chim đẹp về vóc dáng và điệu bộ, cũng chứng tỏ người chủ của nó đã có nhiều kinh nghiệm trong việc tuyển chọn cho mình một con chim có đặc điểm tốt, mà người mới vào nghề không ai có thể chọn lựa được.

Lựa được con chim có những đặc điểm tốt là một chuyện, nhưng nuôi cho con chim mập mạnh, sung sức, bộ lông mượt mát lại là chuyện khác. Đây cũng là công việc không dễ dàng gì, chỉ những người có kinh nghiệm lâu năm trong nghề nuôi chim mới dễ dàng thực hiện được. Nó còn đòi hỏi ở đức tính kiên nhẫn, chịu khó trong việc chăm sóc, nuôi nấng đúng phương pháp, qua việc chế biến thức ăn và tìm nguồn thức ăn bổ dưỡng; tắm nước, tắm nắng và vệ sinh lồng nuôi cùng những vật dụng trong lồng như cầu đậu, cống đựng thức ăn, nước uống...

Những công việc đó nếu không lo liệu chu đáo, nếu không biết tổ chức có khoa học thì cũng khó lòng thực hiện được toàn vẹn để đem lại kết quả tốt.

Đó là điều mà bất cứ ai đã từng nuôi chim hót rừng đều biết đến cả.

Một thí dụ nhỏ thôi, một mảnh khoe nhỏ thôi trong việc chế biến thức ăn cho chim mà nhiều người tuy có biết đến, nhưng lại cho là việc nhỏ: đó là lòng trắng trứng. Có nhiều nghệ nhân nuôi chim lý luận rằng: con chim hót rưng vốn có thân hình nhỏ bé nên tiêu thụ đâu tốn bao nhiêu thức ăn, vậy sao không cho chúng ăn lòng đỏ trứng không thôi, lại cho ăn lòng trắng trứng làm gì... cho nặng bụng! Thật ra, họ đâu biết rằng chính lòng trắng trứng mới có tác dụng bồi bổ cho bộ lông chim được mượt mà, tươi tắn!

Con chim đẹp trước hết là nhờ ở bộ lông, cũng như con người đẹp cũng nhờ một phần lớn phần son và quần áo trợ lực. Con chim thí sinh mà bộ lông xuống sắc xác xơ cũng mất đi một số điểm quý hóa của Ban Giám Khảo chấm về vóc dáng của nó rồi!

Vì vậy, trước khi nghĩ đến việc có nên đăng ký cho chim nhà dự thi hót hay không, ta phải tự khắc khe "chăm điểm" nó tại nhà qua ba phương diện:

- Giọng hót của chim thực sự đã hay chưa? Con chim đã thực sự căng lửa chưa?

- Vóc dáng đã toàn hảo chưa? Bộ lông đã thực sự thay xong chưa?

- Điều bộ của chim có điểm nào đáng chê không?

Chỉ khi chim nhà đã hội đủ ba yếu tố đó rồi thì ta mới yên tâm ghi danh cho chim dự kỳ thi hát. Thế nhưng, cũng như con người “học tài thi phận”, ở nhà học giỏi nhưng đi thi lại không gặp may, chim hát cũng có con “Khôn nhà đại chợ”. Ở nhà chim hát thật hay, ai nghe qua cũng tấm tắc khen tài, nhưng khi ra trường rủi gặp một đối thủ cạnh kẻ quá dữ, nó cũng đành... xếp cánh im re! Nhưng, việc đó xảy ra cũng nên xem là việc ngoại lệ...

Bây giờ xin trở lại vấn đề thi hát của chim Chích Chòe Lửa.

Chích Chòe Lửa tuy bề ngoài có dáng vẻ uyển chuyển thướt tha, nhưng cũng là giống chim háu đá và ưa gây sự. Việc hăng say “đấu võ mồm” là nghề của chúng. Người đời lợi dụng cái tính ưa tự tôn tự đại này của chúng để tổ chức thi hát mua vui.

Thường thì nhân các dịp lễ lớn hoặc trong các ngày chủ nhật, nhiều tụ điểm hay Câu Lạc Bộ chơi chim có tổ chức buổi thi hát hay thi đá của nhiều giống chim, trong đó có Chích Chòe Lửa.

Do Chích Chòe Lửa vừa đẹp lại có giọng hát hay

nên những buổi thi hát của chúng đều lôi cuốn được đông đảo người xem, có khi vòng trong vòng ngoài rất là nhộn nhịp.

Ban Tổ Chức cuộc thi có nhiệm vụ thông báo ngày thi và thể lệ cuộc thi đến các nghệ nhân chơi chim một cách rộng rãi và dài ngày để mọi người cùng hay biết, và có đủ thì giờ để chuẩn bị chu đáo. Thường thì thời điểm và ngày thi được Ban Tổ Chức công bố trước khoảng hơn một tháng.

Ban Tổ Chức cũng tự chỉ định thành phần Ban Giám Khảo hay còn gọi là Tổ Trọng Tài (có nơi thì do các nghệ nhân có chim dự thi tự chọn người có khả năng và hành kiểm tốt vào ban chấm thi này), và những vị này có nhiệm vụ công bố thể lệ cuộc thi và điều hành việc chấm thi sao cho công bằng, để cuộc thi hát được thành công tốt đẹp như ý mọi người mong muốn.

Nghệ nhân hưởng ứng cuộc thi đều có quyền gởi ít hay nhiều chim của mình đến dự thi. Trước một hai giờ cuộc thi hát mở màn, chim dự thi đều phải đăng ký trước với Ban Tổ Chức, và mỗi chim thí sinh đều nhận được một số báo danh theo thứ tự 1-2-3-4... cho đến chim dự thi cuối cùng. Những số báo danh này đều được dán trên lồng

chim để Ban Giám Khảo nhìn biết mà chấm điểm.

Tất cả chim dự thi hót sau đó được chính chủ chim đem lồng treo trên những cây sào dài phía trước tầm nhìn của Ban Giám Khảo... Và thời gian thi được ấn định lâu hay mau là còn tùy ở điều lệ của Ban Tổ Chức, nhưng thường thì khoảng nửa giờ là kết thúc.

Ban Giám Khảo thường là vài ba người đến bốn năm người, ngồi chung một bàn dài, và mỗi người với nhận xét riêng và công tâm riêng của mình dồn vào việc chấm điểm. Họ quan sát từng con chim thí sinh một, và với kinh nghiệm nhà nghề, chỉ trong năm mười phút đầu họ đã loại ra được những chim chưa đủ trình độ... và từ đó họ chỉ chú ý những chim có khả năng hơn.

Những chim bị loại được Ban Giám Khảo nêu số báo danh và chủ chim ngay sau đó phải đem chim ra ngoài phạm vi thi đấu ngay.

Cũng có trường hợp chủ chim tự động chịu thua cuộc, và họ ra hiệu xin phép Ban Giám Khảo cho mình được đem chim về (để lâu sợ chim hoảng quá mà... rớt luôn), và tất nhiên Ban Giám Khảo phải đồng ý, vì thể lệ cuộc thi hót đã đề ra như vậy.

Những chim còn lại là những “anh tài xuất chúng”, chúng gân cổ hót căng với những bài bản điêu luyện, khiến mọi người có mặt đều hướng tầm nhìn vào chúng với sự trầm trồ cảm phục. Con nào hay đỡ người ta có thể phân biệt được dễ dàng...

Ban Giám Khảo chỉ còn việc cho điểm từng chim thí sinh một, sau khi đã cân nhắc từng li từng tí một.

Đó là việc chấm điểm giọng hót.

Ngoài ra, Ban Giám Khảo còn chú ý đến phân vóc dáng và điệu bộ của mỗi chim thí sinh, để chấm điểm cho chuẩn xác. Về vóc dáng thì chú trọng đến bộ lông chim có mượt mắt liền lặn hay không, thể hình có cân đối hay không, sức khỏe của chim như thế nào... Còn điệu bộ thì phải xem thể đứng của chim hót có thể hiện được sự tự tin, có “cao cầu rộng háng” hay không. Cao cầu rộng háng là tả thể đứng của con chim đang hót với vẻ tự tin, không hề biết e dè sợ hãi trước một đối thủ nào. “Cao cầu” có nghĩa là hai chân đứng thẳng trên cầu đậu chứ không chùn gối. Còn “rộng háng” có nghĩa là khi hót chim đứng dạng hai chân ra, tỏ được thể đứng vững chắc, tức là thể mạnh của chim có đầy đủ sức khỏe.

Ba phần điểm: tài hót, dáng vóc và điệu bộ đều được

Ban Giám Khảo chấm với điểm số từ 0 đến 10 điểm. Có nơi chấm từ 0 đến 100 điểm.

Cả ba số điểm này của mỗi chim thí sinh, cuối cùng được cộng lại với nhau. Và tùy theo tổng số điểm của mỗi con ra sao mà Ban Giám Khảo sắp hạng Nhất, Nhì, Ba để trao giải thưởng.

Giải thưởng của các cuộc thi hót (và cả chim đá) đều do các nhà “Mạnh Thường Quân” tài trợ, có khi cũng có phần đóng góp của Câu Lạc Bộ chơi chim, trích từ ngân quỹ riêng, nên giá trị của giải thưởng có tính trọng trưng: có khi bằng tiền mặt, có khi bằng hiện vật như lồng chim, vật dụng nuôi chim, hoặc thức ăn dành cho chim...

Tuy vậy, giải vẫn có giá trị về mặt tinh thần cao quý. Những chim nhận được giải nhất, hay giải Huy chương vàng đã đem lại một phần thưởng tinh thần vô giá đối với chủ nuôi nó. Có trường hợp cả mười năm sau người ta vẫn còn nhắc đến. Đó là những con chim có tài nghệ hết sức xuất sắc. Nuôi được con chim quý như vậy, thử hỏi ai lại không mừng và hãnh diện với bạn bè...

Chim được giải thưởng được nhiều người săn đón hỏi mua. Còn chim thua giải thì chủ chim đem về nuôi dưỡng để còn hy vọng đem ra dự kỳ thi tới.

Tiếng thì nói vậy, nhưng thực tế thì những con chim thì hót bị nằm ngoài giải phần nhiều bị chủ chim mặc cảm nên không muốn nuôi nữa. Từ một con chim tốt, chúng bị coi thường, không được đặc biệt hưởng mức chăm sóc như trước! Người ta nghĩ rằng thà làm cái việc tập luyện cho một con chim khác còn dễ hơn và có nhiều hy vọng hơn là tiếp tục nuôi dưỡng cho một con chim đã không có khả năng chứng tỏ được tài nghệ của mình... Những con chim thua đó sẽ được lần hồi bán tháo bán đổ, và hầu hết chúng sẽ không còn một cơ may nào nữa để thử tài nghệ...

Cách nuôi dưỡng chim suy

Sự bực mình lớn nhất đối với các nghệ nhân nuôi chim là phải mất nhiều thì giờ và tốn công chăm sóc cho con chim bị suy yếu về sức lực. Còn đối với người mới vào nghề, thiếu kinh nghiệm thì đây lại là nỗi lo lắng to lớn thực sự, đến nỗi phải chạy đôn chạy đáo hỏi han người nọ người kia về cách thức dưỡng nuôi, mong sao con chim suy khỏi bị chết...

Sự lo lắng của họ không phải là chuyện hão huyền. Con chim khi đã suy thì rất khó nuôi, không có kinh nghiệm nuôi dưỡng đúng phương pháp thì chim chết cũng là chuyện khó tránh khỏi. Vì con chim khi đã suy thì chẳng khác nào người bệnh, lạt mồm lạt miệng không chịu ăn uống nên thân xác gầy mòn dần, và chim xuống sức rất nhanh...

Khổ nỗi giống chim rừng lại có nhiều lý do dễ suy, trừ những chim đã thuộc, đã nuôi trong lồng bốn năm mùa

trở lên thì mới dễ nuôi. Chim rừng đã nuôi lâu năm cũng chẳng khác gì gia súc trong nhà. Chúng vừa hợp phong thổ vừa quen dần với mọi loại thức ăn mà người nuôi cung cấp, cho nên có sức chịu đựng để lướt qua những tình huống bất thường, mà con chim rừng mới nuôi không chấp nhận được.

Chim suy vì những lý do chính sau đây:

- Do thay đổi thức ăn: Thức ăn của chim không nên thay đổi đột ngột. Nếu cần phải thay đổi thì nên thay đổi từ từ, mỗi tuần thêm hay bớt một ít thì bộ tiêu hóa của chim mới chấp nhận được. Vì vậy, khi mua lại một con chim của ai để nuôi, ta nên hỏi cặn kẽ thức ăn mà họ pha chế cho chim như thế nào để về nhà tiếp tục cho nó ăn đúng như vậy, chim mới chịu ăn và tránh bị suy.

- Do thiếu ăn: Nuôi chim mà cho ăn bữa đói bữa no, bữa có bữa không, chim dễ bị suy. Chim chỉ nhịn đói một ngày là suy kiệt sức lực, và đói ăn vài ngày là chết. Đang cho ăn cào cào mà bỗng dưng không cho ăn cào cào nữa, chim cũng suy.

- Do thay đổi môi trường sống: Chim người ta nuôi trước hàng ba, nơi thoáng khoáng, mình đem về nuôi trong phòng kín thì phản ứng đầu tiên của chim là ngưng hót,

sau đó biếng ăn, và... suy! Hoặc trước đây chim được nuôi ở nơi yên tĩnh, nay về mình treo nơi hàng quán, đông người qua lại, chim cũng hoảng sợ, cả ngày cứ nhảy lông... Rõ rệt nhất là chim đang thích nghi với vùng khí hậu ấm áp, nay lại đem nuôi vùng có khí hậu lạnh thì làm sao nó thích nghi với cuộc sống mới được? Thế là suy.

- Do thiếu chăm sóc: Giống chim rừng rất thích “ăn no tắm mát”, thế mà cả tháng mới cho tắm nước một lần thì bảo sao nó không bị suy! Mỗi ngày nên cho tắm nắng sáng (trước 8 giờ mới tốt) độ 45 phút là vừa. Nhưng, nếu lâu ngày mới phơi chim ra nắng một lần, hoặc siêng tắm nắng, nhưng lại tắm quá lâu đến nỗi chim phải há mỏ ra thở hồng hộc thì làm sao không suy được?

- Do kiệt sức: Có nhiều lý do để chim kiệt sức, như cho đấu hót quá mức bình thường. Chích Chòe Lửa đang thời kỳ căng lửa mà gặp được chim “kỳ phùng địch thủ” với nó thì nó chỉ biết hăng say đứng hót quên cả mệt nhọc! Có khi chúng hót với nhau liên tục một hai giờ! Sự lao động quá độ đó sẽ làm cho chim mau kiệt sức. Vì vậy, đừng cho chim hót với nhau chỉ nên đừng nửa giờ, rồi treo lồng qua chỗ vắng để chim được yên tĩnh nghỉ ngơi. Sau đó, một vài giờ, nếu xét cần thiết, ta sẽ cho chúng đấu hót

thêm một “hiệp” nữa... Chim phải di chuyển đường xa, do thiếu ăn uống, thiếu tinh dưỡng nó cũng dễ suy.

Tất nhiên là còn nhiều lý do khác nữa.

Khi biết con chim bị suy thì ta phải tìm cách chữa trị ngay từ đầu, để tránh tình trạng sức khỏe của chim suy yếu nhiều thêm, để dẫn đến việc thay lông bất thường còn nguy khốn hơn nữa.

Trước hết, phải trùm áo lồng lại và treo lồng vào nơi thật yên tĩnh để chim được nghỉ ngơi tĩnh dưỡng... Sau đó, phải cố tìm hiểu xem nguyên nhân nào khiến con chim bị suy, có như vậy mới dễ dàng trong việc “tìm thầy chạy thuốc” được.

- Nếu suy do thay đổi thức ăn, thì phải kịp thời cho chim tiếp tục ăn thức ăn cũ một thời gian dài, cho đến khi thực sự hồi sức.

- Nếu suy do thiếu ăn thì nên cho chim ăn đều đặn hơn, đầy đủ hơn. Nuôi chim nghe hót mà không chịu khó cho chim ăn đủ bữa thì đó là điều nên... tự trách đến ngàn lần. Người mình có câu: “Chó gầy hổ mặt người nuôi”, ám chỉ những người nuôi gia súc mà không cho ăn no đủ để chúng phải ốm xọ bại. Có thể đây là do sự biếng lười của

chủ nuôi, nhưng người ngoài họ lại nghĩ khác, cho là nhà chủ quá nghèo đến nỗi không có gì để cho thú ăn, đến nỗi phải ốm o suy kiệt sức lực!

- Nếu do thay đổi môi trường sống, thì nuôi con chim thuộc cũng như cách nuôi con chim bồ. Nghĩa là cứ trùm áo lồng kỹ trong thời gian đầu để cho chim được sống yên tĩnh, và quen dần với âm thanh khác lạ xảy ra xung quanh. Sau đó, ta hé áo lồng từ từ (mỗi ngày một ít) để chim quen mắt dần với cảnh trí bên ngoài...

Xin được lưu ý là giống chim từ vùng lạnh chuyển sang vùng ấm áp lại thích hợp với chúng. Ngược lại, đang sống ở vùng có khí hậu ấm áp mà chuyển sang nuôi ở xứ lạnh thì mười con suy sức cả mười. Trong trường hợp này phải trùm kín áo lồng và treo chim vào nơi khuất gió, tốt nhất là ở phòng ấm. Sau đó, chúng sẽ quen dần với thời tiết và sống mạnh.

- Nếu thiếu chăm sóc thì phải liệu mà chăm sóc đúng mức hơn. Lỗi này là do ở người nuôi, thiết nghĩ nếu muốn sửa đổi cũng không khó. Đó là vấn đề thuộc phạm vi kỹ thuật, nhưng kỹ thuật nuôi chim thì đâu có gì quá khó, chỉ cần chủ chim dành thêm ít thời gian rảnh rỗi, và chịu khó lưu tâm đến việc nuôi dưỡng thì chim sẽ mau bình phục.

- Nếu do kiệt sức mà suy thì lỗi đó lại hoàn toàn qui vào chủ nuôi. Nên nhớ là sức lực của con Chích Chèo Lửa (và các giống chim rừng khác) không đáng bao nhiêu cả. Chúng chỉ cần hoảng hốt nhảy lồng khi bị bắt bằng tay vài giây đồng hồ đã bắt đầu thở hồng hộc! Sức lực đó mà rần cổ lên hót một hai giờ liền thì bảo sao chim không đuối? Sức lực đó mà phải đứng ngoài nắng gắt cả giờ bảo sao chim không suy? Trong khi di chuyển đường xa mà thiếu nước độ nửa ngày thì chim đã chết khát!...

Do đó, việc vận dụng kiến thức khoa học vào việc nuôi chim là chuyện thiết cần.

Con chim suy rất cần được sống yên tĩnh, và rất cần được ăn uống bổ dưỡng.

Mỗi ngày nên nhỏ trực tiếp vào họng mỗi con chim suy một giọt mật ong rừng nguyên chất, sẽ giúp chim tăng cường sức lực. Có thể hòa mật vào nước cho chim giải khát cả ngày. Nếu nước còn thừa thì đổ đi, mai lại pha nước mới.

Chim suy phải cho thức ăn bổ dưỡng hơn: cho ăn nhiều trứng kiến, cào cào tươi (non), sâu tươi (tuyệt đối không cho chim suy ăn sâu khô). Ngay đậu phộng cũng không được rang quá vàng (chỉ cần đủ chín) trước khi cán hay

đám thành bột.

Trong trường hợp suy kiệt quá mức thì nên thay sữa thể nước lã cho chim uống cả ngày, hôm sau rửa công sạch rồi cho uống sữa tiếp.

Nuôi một con chim suy chẳng khác gì nuôi một người bệnh nặng: phải cữ gió, cữ nắng, cữ nước, phải cho ăn uống bổ dưỡng, và nếu cần phải thuốc thang thì mới hy vọng sống và mau bình phục. Nếu chim đã suy mà còn nuôi cầu thả, nuôi theo cách “sống nuôi chết chôn” thì kết quả sau cùng ra sao thì chắc mọi người cũng đã đoán biết được rồi!

Tóm lại, Chích Chòe Lửa sức chịu đựng đỡ hơn Chích Chòe Than và nhiều giống chim rừng khác. Đời sống tự nhiên đổi thay thất thường một chút, con chim đã có vẻ “khó ở” trong mình rồi! Vì vậy, chúng ta nên bình tĩnh khi gặp tình huống xấu này. Sự hốt hoảng, sự lo nghĩ vẩn vơ thái quá, sẽ làm cho ta cuống lên, mất bình tĩnh để chăm lo chăm sóc đúng mức, sẽ gây hại sức khỏe cho chú chim thêm! Những chi tiết nào có thể đề phòng được thì ta nên đề phòng: chẳng hạn như hỏi cận kề người bán, xem con chim mình định mua ăn uống thức ăn gì, việc tắm tấp ra sao; thường treo lồng chỗ nào trong nhà; và treo gần lồng

những chim gì? Tính tốt và tật xấu của nó đều có?... Xin đừng ngại đặt ra câu hỏi, vì người bán thường không ngại ngần gì khi phải trả lời cặn kẽ những câu hỏi thuộc dạng tỉ mỉ chánh đáng đó đâu!

Cách luyện chim mồi

Chích Chòe Lửa

Con chim mồi là con chim dữ. Chim mồi càng hay thì lính nó càng dữ.

Thế nhưng, con chim hát hay, đá giỏi, thậm chí đậu được giải nhất, đoạt giải huy chương vàng trong các cuộc thi hát, thi đá cũng chưa hẳn... đem ra làm mồi được!

Chim mồi cũng không hẳn là con chim con nuôi lên. Cũng không hẳn do chim bố được nuôi lâu năm đã thuần thuộc. Nó là con chim có sẵn những đặc tính để làm chim mồi. Tất nhiên còn có công huấn luyện của chủ nuôi đóng góp vào mới trở nên con chim mồi đúng nghĩa được.

Vậy, thế nào mới gọi là con chim mồi?

Xin thưa, chim mồi phải hội đủ những yếu tố chính

sau đây:

- *Chịu đựng trong lục*: Ai cũng biết cái lục để bẫy chim có cấu trúc vừa lạ lẫm vừa chật hẹp, thế mà con chim mỗi lại chịu sống ở trong lục như được sống trong chiếc lồng rộng rãi quen thuộc nhiều năm với nó. Đó là điều kiện quan trọng đầu tiên để biến con chim đó trở thành chim mỗi.

Trong khi đó, ai cũng biết, nếu bắt một con chim thuộc lâu năm thả vào lục, thì có thể mười con cả mười đều tỏ ra hoảng hốt, bay nhảy loạn xạ lên đến lỗ đầu tét trán, thương tích đầy mình...

- *Treo lục ở vùng xa lạ nào nó cũng chịu cất tiếng hót ngay*: Điều này chứng tỏ con chim có đức tính tự tin cao độ, không biết kiêng sợ là gì. Thực ra, vì là thú rừng nên nó thừa biết rõ chuyện “Rừng nào cọp nấy”; hót sang sảng như vậy có khác gì cố tình thách đố chim lạ!... Xưa nay, chỉ có chim mỗi mới dám mau mồm mau miệng như vậy mà thôi. Vì vậy, hãy được con chim chúa tể ở thung (vùng đất rộng) này xong, đem lục treo qua thung khác, chim mỗi lại tiếp tục hót và đá với con chim chúa tể... mà không chút e dè, sợ sệt.

- *Vào rừng không sợ chim lạ*: Con chim hay con gà

nòi dù dũ, dù hăng đến đâu, khi gặp đối thủ lạ cũng phải có thời gian vừa “sửa bộ” vừa dò xét để... cướp tinh thần lẫn nhau. Nhưng với con chim mồi thì không cần phí phạm thì giờ đến như vậy. Chưa thấy đối thủ là nó cất tiếng hót líu lo “mời gọi”, nhưng chừng thấy rồi là sẵn sàng giao chiến không chút run sợ nào. Bằng chứng là đánh bắt con chim bổi này xong, nó lại sẵn sàng nghênh chiến với con chim bổi khác. Và như quý vị đã biết, khi con chim bổi bị vướng lưới, nó hoảng hốt bay loạn xạ lên, nhưng con chim mồi vẫn bình tĩnh và còn tìm chỗ sơ hở của con chim bổi là tiếp tục cắn mổ và đá bồi thêm. Để bắt con chim bổi ra, cái lục được nhấc xuống, treo lên, nhưng chim mồi vẫn tỏ ra bình chân như vại, không hề biết sợ sệt là gì!

- *Có phong độ*: Có thể đánh bắt chim bổi bất cứ giờ nào, buổi nào trong ngày. Đó là chim mồi hay. Bất kỳ buổi sáng, trưa, hay chiều, thậm chí gần hoàng hôn, hề xách lục ra rừng là chim mồi sẵn sàng “làm việc” sốt sắng đem lại hiệu quả tốt cả. Nếu mồi chưa thuộc thì có thể hăng vào buổi sáng, còn những buổi khác trong ngày thì tỏ ra nhát trước chim lạ.

Với mồi hay, có thể theo chủ đi đánh bầy vài ba ngày liền mà vẫn giữ phong độ tốt, mặc dầu ăn uống có

phần thiếu thốn kham khổ hơn...

Ta có thể tập chim làm mỗi được. Việc này không khó nhưng phải kiên tâm trì chí thì công việc mới có kết quả tốt:

- Trước hết phải chọn cho được con chim dữ, lì đòn, và biết “mau mồm mau miệng”, treo lồng ở đâu cũng dạn dĩ hót ngay.

- Sau đó, tập chim đứng trong lục một thời gian. Chim nào không chịu sống trong lục, dù cố ép nhiều lần cũng không được, thì chim đó không thể dùng làm mỗi sau này được. Chỉ những chim chịu đứng trong lục, sinh hoạt bình thường trong lục, như chịu ăn uống, chịu hót mới hy vọng tiếp tục làm chim mỗi.

- Xách lục đi dượt tại các tụ điểm chơi chim cho chim quen dần... Việc này phải tập hàng tháng, chứ không phải đôi ba lần mà được. Chỉ khi nào con chim trong mọi tình huống mà chịu đứng yên trong lục thì ta mới yên tâm để tiếp tục phần tập luyện...

Lục đánh Chích Chòe Lửa cũng như lục bẫy Chích Chòe Than, có khác một điều là nó rộng hơn một chút. Vì Chích Chòe Lửa có chiếc đuôi dài, xoay trở khỏi bị vướng

bạn.

- Phải tập cho con chim đi rừng nhiều lần để nó quen dần với quang cảnh lạ, với cách sống của chim lạ ngoài rừng... Bằng cách mỗi lần đi bẫy chim, nên đem theo những con mồi “học trò” này theo để cho nó có cơ hội tốt mà tập sự. Thực tế cho thấy có nhiều chim mồi tỏ ra dạn dĩ ở nhà, nhưng khi vào rừng lại nhát. Vì vậy, ta phải tập làm sao cho chúng bỏ hẳn cái tính nhát này, nếu không thì cũng chỉ bẫy được vài con bổi thì chim mồi trong lục đã sợ hãi mà bay loạn xạ.

Xin được lưu ý quý vị là chim mồi đã gọi là hay, tức chim có đủ khả năng lại có phong độ, không sợ bất kỳ đối thủ gan lì nào. Đã thế, chúng còn biết khôn khéo thúc giục chim lạ vào đá cho bằng được mới nghe. Vì rằng, có những chim bổi khi bay gần lục thì dừng lại trên một cành cây nào đó mà... nhón nha như là khách bàng quan du ngoạn. Những lúc đó mà con chim mồi có bản lĩnh chịu cất tiếng hét thúc lên thì con chim bổi bên ngoài tất phải nhào vào “cầu nhảy” để “nộp mạng” ngay. Ngược lại, chim mồi dỏ, con chim lạ bên ngoài lặng thính, bên trong nó cũng lặng thính, thì chỉ gây cho chủ chim mồi ngồi ngoài tiếc rở hùi hụi mà thôi!

Vì vậy, đi bắt chim mà có được đôi ba con chim mỗi tốt trong tay thì không còn gì sướng thỏa cho bằng. Ngược lại, gặp chim mỗi đở, không có khả năng dụ địch, vào rừng chỉ biết đưa mắt trằng tráo nhìn ngắm khắp nơi mà không chịu cất lên tiếng hót nào thì quả thật là bực! Nhất là khi trước mặt nó con chim bỗng cứ chuyền càn qua lại chỉ chờ con mỗi hót khiêu chiến là nó xấn lại ngay! Đúng là con mỗi “khôn nhà đại chợ”...

Chích Chòe Lửa làm mỗi thật hay, có giá rất cao: bốn, năm chỉ vàng là thường...

Thức ăn Chích Chòe Lửa

So với Chích Chòe Than, chim Chích Chòe Lửa dễ nuôi hơn, và ăn ít hơn. Số lượng thức ăn bột mà Chích Chòe Lửa ăn trong ngày chỉ bằng hai phần ba khẩu phần của Chích Chòe Than. Trong khi đó, số lượng đạm động vật như cào cào, sâu tươi, nó chỉ ăn bằng phân nửa khẩu phần Chích Chòe Than mà thôi. Vì vậy, nuôi chim Chích Chòe Lửa ít tốn kém hơn.

Có trường hợp người nuôi chim vì một lý do nào đó, không cho cả chục con Chích Chòe Lửa ăn chất đạm trong một thời gian dài, nhưng tất cả số chim đó vẫn không có triệu chứng suy yếu, trái lại vẫn hót căng... Nuôi Chích Chòe Than mà cố tình cho “ăn chay” như vậy chúng sẽ suy ngay, và triệu chứng xấu xảy ra trước tiên là ngưng dần tiếng hót! Sau đó, chim ốm dần, lưỡi hái nhô cao lên mỏng như lưỡi dao, và thay lông bất bình thường...

Thức ăn của Chích Chòe Lửa cũng giống như thức ăn của Chích Chòe Than:

- Bột đậu phộng, trộn trứng (gọi tắt là bột).
- Thức ăn đậm động vật.

Thức ăn bột là thức ăn chính như cơm cháo nuôi sống con người. Các chất đậm như trứng gà vịt, trứng kiến, cào cào, sâu tươi, sâu khô cũng giống như thức ăn thịt cá nuôi sống con người. Phải cho chim ăn đủ chất chim mới sống mạnh khỏe được.

Việc chế biến thức ăn bột như sau:

- Đậu phộng rang vàng, dùng chai cán mạnh tay cho thành bột. Cứ một lon bột đậu như vậy thì trộn với năm trứng gà (hoặc trứng vịt), thêm vào một muống cà phê đường và một muống cà phê bột sò. Sau đó đem ra phơi nắng thật khô rồi đổ vào chai lọ cho chim ăn dần.

Trong đậu phộng chứa nhiều chất dầu, mà chim ăn nhiều dầu bị nóng, hót giọng khàn, vì vậy cần phải giảm bớt chất dầu trong đậu được chừng nào tốt chừng nấy.

Muốn vậy, trước khi cán đậu thành bột, ta nên cán trên một xấp giấy báo dày chừng bốn năm lớp, dầu trong đậu sẽ ngấm vào xấp giấy báo này. Khi phơi bột ra nắng,

ta lại trải lên một xấp giấy báo khác để số dầu còn lại sẽ bị ngấm vào báo thêm một lần nữa...

Có nhiều nghệ nhân tăng lượng trứng lên gấp đôi, thậm chí hơn nữa, cho rằng như vậy thức ăn mới đủ bổ dưỡng. Thật ra, cho chim ăn nhiều trứng quá không phải là điều hay, vì sẽ có hại cho gan. Chúng tôi sẽ trình bày kỹ vấn đề này trong mục "Bệnh chim" ở chương sau.

Cũng có nhiều nghệ nhân, hạ lượng bột đậu phộng xuống độ tám phần mười. Hai phần còn lại thì dùng bột gạo. Thức ăn này cũng tốt cho chim. Nhưng khi chim đã ăn quen thức ăn này thì đừng nên vì một lẽ gì mà thay đổi đột ngột qua thức ăn khác, sẽ có hại sức khỏe cho chim.

Tiện đây, chúng tôi cũng xin nói rõ một điều là: chim muông hoang dã không thích ăn uống những thức ăn lạ, nhất là thức ăn tỏa mùi đặc biệt. Hễ gặp thức ăn có mùi lạ thì chúng tỏ ra nghi ngờ. Nếu đói thì cũng chỉ ăn cầm chừng. Ngay nước uống cũng vậy, nếu có mùi thuốc thì dù có khát chim cũng không chịu uống.

Vì vậy, khi thay đổi thức ăn, nhất là khi pha thuốc vào nước cho chim uống, ta nên để tâm theo dõi xem chim có ăn uống ngon miệng hay không. Nếu phát giác có sự... chệch bại, thì nên đổi ngay lại thức ăn cũ, để tránh cho chim

khỏi bị chết đói, chết khát.

Thức ăn đậm thì cổ trứng kiến, cào cào, sâu tươi, sâu khô. Nếu không có trứng kiến thì cho ăn cào cào cũng được. Ngược lại, không có cào cào thì thể trứng kiến vào khẩu phần của chim cũng không hề gì.

Nuôi chim bổi nên cho ăn trứng kiến rất tốt. Mười con chim chịu ăn trứng kiến cả mười. Nếu chỉ cho ăn cào cào, có thể chim bổi có con ăn con không. Còn nếu ngay từ đầu, trong lồng chỉ treo có mỗi công bổi, thì mười con bổi giỏi lắm cũng chỉ ba bốn con chịu ăn để sống mà thôi.

Trên đây là thức ăn của Chích Chòe Lửa. Nhưng, cũng tùy theo sức khỏe của chim, mà khẩu phần chim có thể thay đổi chút ít.

Chẳng hạn như thức ăn dành cho Chích Chòe Lửa bị suy thì:

- Bột đậu phộng chỉ rang vừa chín.
- Giảm bớt trứng, nhưng tăng thêm 2 muỗng canh sữa...
- Tăng trứng kiến, cào cào, sâu tươi.
- Không cho ăn sâu khô.

Còn thức ăn cho chim đang thời căng lửa thì:

- Bột đậu phộng rang thật vàng (đừng khét).

- Tăng lượng trứng thêm vài quả.

- Tăng trứng kiến, sâu tươi, cào cào.

- Sâu khô cho ăn với tỷ lệ lớn dần: có thể trên năm mươi phần trăm...

Thức ăn dành cho chim mỗi cũng giống như thức ăn dành cho chim căng lửa. Nhưng, khi đi rừng thì có thể tạm ngưng thức ăn bột, chỉ cho chim ăn sâu tươi mà thôi. Tất nhiên là phải cung cấp sâu tươi đầy đủ cho chim ăn mới đủ sức.

Thật ra, cho chim ăn gì cũng sống được. Trong đời sống hoang dã, giống chim nào lại không ăn tạp? Ngoài rừng làm gì có sẵn bột đậu, bột gạo để nuôi sống chim? Vì vậy, khẩu phần ăn như vừa trình bày trên đây mà nhiều nghệ nhân đang áp dụng đã đủ chất dinh dưỡng cần thiết rồi.

Nếu thêm bột thịt, bột cá hay bột ruốc... Có người lại trộn thêm bột gạo lức, bột dinh dưỡng trẻ em... thiết nghĩ chỉ thêm rườm rà, chỉ tốn thêm công của một cách vô ích mà thôi!

Thức ăn của chim cần nhất là phải sạch sẽ, nước uống cần phải tinh khiết. Thức ăn đã hư mốc, cũ kỹ nên đổ bỏ đừng tiếc.

Điều quan trọng hơn cả mà chúng tôi xin phép được lặp lại, là chúng ta không nên thay đổi thức ăn một cách đột ngột. Nếu cần thay đổi một chất liệu nào đó thì cũng nên thay đổi từ từ, tuần này một ít, tuần sau thêm một ít, như vậy chim mới không bị sốc.

Chim tuy tiêu thụ lượng thức ăn không nhiều, nhưng chúng cần được ăn no và đủ chất bổ dưỡng. Việc ăn uống mà thất thường bữa đói bữa no, lúc có lúc không chim dễ bị suy. Và đó là điều nghệ nhân nuôi chim nào cũng cố tránh...

Chăm sóc chim

Chích Chòe Lửa

Muốn cho con chim quý được đẹp mãi, sung sức mãi thì ta cần phải gia công chăm sóc cho chim nhiều hơn, cẩn thận hơn. Ai nuôi chim hót mà không chịu khó bỏ công chăm sóc thì hậu quả đến với mình ra sao, có thể đoán biết trước được.

Nuôi Chích Chòe Lửa, công chăm sóc không nhiều, nhưng cũng đòi hỏi đến sự siêng năng cần mẫn của chủ nuôi.

Khó khăn nhất và tốn nhiều thời giờ nhất là khi nuôi dưỡng chim con. Nào là phải cho ăn đủ bữa, nào phải lo sưởi ấm khi tiết trời trở lạnh, nhất là về đêm. Nào là lo vệ sinh nơi ở (ổ nhân tạo) của chim sao cho lúc nào cũng sạch sẽ, thơm mát... Công việc đó gần như “buộc tay buộc chân”

mình với chú chim con suốt ngày, không rời xa ra được! Chúng ta phải mất khoảng ba tuần để vất vả với những công việc nâng niu chăm sóc ấy...

Khó khăn kế tiếp là khi chăm sóc con chim bổi. Do tính chim quá nhát, không dám gần người, nên mọi công việc chăm sóc của ta đối với chú chim bổi lúc nào cũng tính toán kỹ để "đánh nhanh rút gọn". Nếu không thì bộ lông chim sẽ te tua, đầu chim sẽ bị chảy máu, do chim bay nháy loạn xạ trong lồng mong tìm cách thoát thân... Đó là những lúc cho chim ăn uống.

May một điều là chim bổi Chích Chòe Lửa lại dễ nuôi. Với người có nhiều kinh nghiệm trong nghề, chim bổi vào tay họ ít có con bị chết!

Ở đời quả có nhiều chuyện lạ: Con Chích Chòe Than tuy sống gần người, làm tổ trong vườn cây trái quanh nhà, nhưng khi bắt về nuôi lại tỏ ra quá nhát, khó nuôi. Ngược lại, chim Chích Chòe Lửa lại sống trong rừng trong rú, xa làng mạc hàng chục cây số, thế mà con chim bổi Lửa lại dễ nuôi, mau thuần hóa hơn Chích Chòe Than!

Mấy ngày đầu tiên cho chim bổi ăn toàn trứng kiến, sau đó trộn trứng kiến với ít bột trứng để chim ăn quen dần mùi vị của bột. Sau cùng thì ăn bột nguyên chất với

trứng kiến, cào cào, sâu... Thế là chim chịu sống trong môi trường sống mới tương đối dễ dàng!

Nuôi Chích Chòe Lửa, ai cũng phải nghĩ đến việc sắm cho con chim một chiếc lồng thích hợp với chúng. Vì Chích Chòe Lửa không thể nhốt trong lồng của Họa Mi hoặc lồng Chích Chòe Than được, vì đuôi nó quá dài. Trong khi đó, Họa Mi và Chích Chòe Than có thể nuôi cùng một cỡ lồng kết quả vẫn tốt.

Chích Chòe Lửa do có chiếc đuôi dài nên lồng nuôi chúng có tên là "lồng Lửa". Nếu con chim có chiếc đuôi dài vừa phải thì người ta dùng loại lồng từ 64 đến 68 nan. Ngược lại, nếu chim có chiếc đuôi dài thậm thụt thì phải chọn loại lồng thật lớn, từ 72 đến 80 nan mới vừa.

Nuôi chim trong loại lồng không đúng kích cỡ thì không sao bảo vệ được bộ lông, nhất là lông đuôi, vốn khá dài lại thường đánh đuôi lên xuống rất sinh động!...

Việc cho chim ăn uống mỗi ngày cũng là việc nhẹ nhàng và đơn giản, do thức ăn đã được pha chế sẵn dành cho ăn về lâu về dài.

Thức ăn bột (trộn trứng) nên đổ vào cồng cho chim ăn tự do, nhưng không nên đổ đầy quá, mà chỉ cho ăn vừa

vẫn hai ngày. Hết thời hạn này mà số bột trong công còn dư thì phải đổ đi, đừng tiếc, vì có thể đã bị nhiễm khuẩn, ăn vào có thể hại đến sự tiêu hóa của chim.

Nước uống nên thay hằng ngày, mỗi sáng mỗi thay. Vì chim ăn thức ăn bột nên uống nước dễ bị vấy bẩn, mau chua, không nên để qua hôm sau. Xin nhớ mỗi lần thay nước quý vị chịu khó rửa sạch công nước để ngày nào chim cũng được uống nước tinh khiết.

Nước uống của chim không cần phải đun sôi như một số người bày vẽ ra, chỉ tốn công vô ích. Nước uống tốt nhất là nước mưa, nước máy hay nước giếng cũng được.

Việc cho chim ăn, nếu có tốn nhiều công, chính là việc phải cất công đi mua trứng kiến, cào cào hoặc sâu tươi. Sâu khô thì một lần mua cho ăn dần cả tháng cũng không sao.

Trứng kiến thì mua ngày nào cho ăn ngày nấy, nhưng với chim thuộc thì ngày ăn ngày nghỉ, đời chim cũng đã là quá sướng rồi!

Cào cào thì vài ngày cho ăn một lần cũng được. Có điều nếu biết nuôi sống cào cào để dành cho chim ăn dần trong vài ba ngày thì đỡ tốn công đi mua. Nên đóng một

cái hộp mà chung quanh bằng lưới muỗi để nhốt cào cào. Trong hộp cần để một ít lá chuối tươi, thỉnh thoảng phun vào ít nước lã là có thể nuôi sống được cào cào trong vài ba ngày.

Sâu tươi mua một lần có thể cho chim ăn được vài ba ngày, nếu trong công dụng sâu có để một mẫu bánh mì nhỏ để sâu có cái ăn mà sống. Chích Chòe Lửa do bầu điều nhỏ nên tiêu thụ khoảng vài muỗng cà phê sâu tươi mỗi ngày là quá đủ... Ngay cào cào chim ăn cũng ít, độ mười lăm con mỗi ngày là nhiều. Trong khi Chích Chòe Than có thể ăn hết bốn năm chục cào cào trong ngày...

Tóm lại, cách vài ba ngày một lần, ta chịu khó cất công đi mua cào cào, trứng kiến, sâu cho chim ăn cũng đủ bổ dưỡng. Vì vậy, dù trong nhà nuôi hàng chục con Chích Chòe Lửa thì công cho ăn cũng không đáng là bao!

Ngoài việc cho chim ăn uống ra, mỗi sáng từ tám đến chín giờ, ta nên treo lồng chim nơi có ánh sáng ban mai chiếu vào để chim tắm nắng. Việc tắm nắng rất có ích, vì nhờ đó mà chim được sống mạnh, do hấp thụ được Vitamine D. Nhưng, việc cho chim tắm nắng không nhất thiết phải lo hằng ngày, mà hai ba ngày một lần cũng được. Tắm nắng cũng không nên tắm quá lâu, khiến chim phải

há hốc miệng ra mà thở... Mỗi lần tắm nắng như vậy kéo dài khoảng 45 phút là quá đủ.

Vài ba ngày một lần ta cũng nên cho chim tắm nước. Khi tắm nên sang chim qua lồng tắm để chim tắm tự do trong mười lăm phút là vừa. Trong khi đó thì chủ nuôi lo tranh thủ vệ sinh sạch sẽ lồng nuôi, trong đó có công ăn, công uống, cần đậu, bổ lồng...

Chim sẽ sống mạnh và chịu trở thần lực ra phục vụ chủ nuôi, nếu phần chăm sóc chim được lo chu đáo. Sức khỏe bao giờ cũng được đánh giá là quý hơn vàng, dù đó là người... hay con chim cũng vậy! Con chim Chích Chòe Lửa nuôi thuộc, giá cả cũng gần chỉ vàng chứ đâu ít ỏi gì?

Giống chim thích sống yên tĩnh, thích ngủ sớm, nếu con chim tối được ngủ sớm như cách sống tự do ngoài rừng, thì cả ngày hôm sau chúng không phải ngủ gà ngủ gật. Do thiếu ngủ nên chim biếng hót, mọi sinh hoạt đều sút kém. Mà nếu việc “ngủ ngày quên mất” này trở thành thói quen, trở thành tật xấu, thì đó là chuyện không tốt đẹp gì!

Vì vậy, trước khi trời tối, ta nên phủ áo lồng rồi treo chim vào một nơi yên tĩnh nhất trong nhà để chúng được yên ổn mà nghỉ sớm. Tốt hơn hết là nên tắt đèn (nơi chim

ngủ) để chúng được yên giấc hơn.

Việc trùm áo lồng suốt đêm cũng có điều lợi khác là giúp chim ngủ được ấm áp, tránh được gió độc, gió lạnh, và ngăn ngừa bọ chột, gián, thằn lằn... tìm cách xâm nhập vào lồng để kiếm chút thức ăn...

Con chim mà tối được ngủ no giấc thì tờ mờ sáng hôm sau chúng đã cất tiếng hót chào đón bình minh, và sau đó cứ rí rả ca hót suốt ngày, khiến ai thấy cũng khen, ai nghe cũng thích. Tối cho chim ngủ sớm là thích hợp với lối sống tự nhiên của chúng.

Tóm lại, việc chăm sóc cho chú chim Chích Chòe Lửa không mấy nhiều khê: có việc phải làm mỗi ngày, nhưng có việc phải hai ba ngày mới mó tới một lần. Chúng ta không nên vì cưng chim, vì quá đam mê với thú vui mà tự bày ra những phương thức chăm sóc cầu kỳ phiền phức, xét ra không lợi gì lắm cho sức khỏe của chim, để làm mất nhiều thì giờ của mình một cách vô ích.

Nuôi con chim quý mà biết để tâm chăm sóc thì đó là việc nên làm, chỉ trách những người dư ăn thừa để đấm bỏ ra tiền triệu để mua chim nhưng lại lơ là trong việc dưỡng nuôi, chăm sóc khiến con chim quý phải sống dở chết dở trông thật tội nghiệp...

Bệnh chim: phòng ngừa chữa trị

Bất cứ vị nào đã từng nuôi chim, đều biết giống chim thường vướng rất nhiều bệnh. Có bệnh thông thường, có bệnh mãn tính. Con chim khi mạnh thì nó tung tăng bay nhảy, miệng hót líu lo suốt ngày. Nhưng khi nó bị bệnh thì cứ đứng ủ rũ như gà mắc mưa trông rất thảm não.

Bệnh của Chích Chòe Lửa nói riêng, và bệnh của chim rừng nuôi hót nói chung, hầu hết là bệnh nội thương nên rất khó trị. Khổ nổi, thuốc đặc trị những bệnh của chim rừng hiện nay không có, chỉ có thuốc trị bệnh cho gia súc gia cầm mà thôi. Nên dù có dùng để chữa bệnh thì hiệu quả cũng ở mức hạn chế, nếu không muốn nói là việc... cầu may.

Con chim đã bệnh thì coi như... ta đã gặp chuyện xui

xẻo rời. Vì vậy, tốt hơn hết là nên cố gắng phòng ngừa các loại bệnh tật cho chim.

Bệnh của Chích Chòe Lửa (và nhiều giống chim khác), hầu hết là bệnh của đường hô hấp, đường ruột. Vì vậy, nếu ta chú trọng nhiều đến khâu thực phẩm và chăm sóc kỹ cho chim hơn nữa, hy vọng sẽ tránh cho chim được nhiều bệnh hiểm nghèo này.

Thông thường thì chim vướng phải những chứng bệnh sau đây:

- **Bệnh gan:** Bệnh gan là thứ bệnh trầm kha của chim. Khởi đầu, chim tỏ ra đáng mệt mỏi, thời gian sau thì ủ rũ, biếng ăn, nên ốm o lần mòn rồi chết. Hiện nay, không có thuốc gì để đặc trị bệnh này. Giới nuôi chim chỉ còn cách phòng ngừa là hạn chế bớt tỷ lệ trứng trong thức ăn của chim, nhất là trong giai đoạn con chim đang suy yếu.

- **Bệnh cảm mạo:** Con chim bị cảm mạo rất dễ biết. Trước hết là giọng hót khàn không còn trong trẻo, cao vút như trước. Bệnh nặng hơn thì chim xù lông, rút cổ lại và thích đứng yên một chỗ. Chim biếng ăn trông thấy, dù là với cào cào, sâu tươi, vốn là những thức ăn thích khẩu đối với chúng. Nặng hơn nữa thì nước mũi chảy ra, khiến chim thường chảy mũi.

Ngừa bệnh cảm mạo thì không nên tắm nắng chim quá lâu, không tắm nước khi trời nổi gió to, hoặc trời đang chuyển mưa. Không treo lồng nơi có luồng gió mạnh thổi qua, nhất là khi chim vừa tắm xong với bộ lông còn ướt át.

Không để cho chim uống thuốc trực tiếp, vì chim sẽ chết. Có thể hòa một lượng nhỏ thuốc cảm vào nước cho chim uống. Nhưng, nếu chim nhận ra mùi lạ trong nước không chịu uống thì phải thay nước lã vào, kéo chim bị chết khát. Nên xúc đầu gối vào các phần ức, bụng, dưới cánh và xoa nhẹ để mình chim được ấm lên. Trùm áo lồng và treo chim vào nơi yên tĩnh.

- **Bệnh hen suyễn:** Bệnh này thường xảy ra vào lúc giao mùa, thời tiết thay đổi đột ngột, có khi do ngoài trời quá lạnh khiến bộ phận hô hấp của chim bị thương tổn. Bệnh nhẹ thì viêm phế quản, chim chỉ thở khò khè, nếu được cho ở nơi ấm áp và thuốc men đầy đủ thì chỉ vài ba ngày là hết. Nếu để kinh niên trở nên bệnh suyễn thì khó trị. Chim bị bệnh thường đứng yên một chỗ, đầu rúc vào cánh, lông mình xù lên, nước mũi và nước miếng ở mép rớt ra nên trông dáng con chim rất tiêu tụy.

Bệnh này cũng do không khí ô nhiễm mà ra. Nên tìm cách trị liệu ngay từ đầu, nếu chim đã bệnh nặng thì rất

khó trị, mười con đã chết đến tám, chín!

Cho uống Terramicine hay Tricalcine cũng được. Dùng nửa viên Tricalcine tán nhuyễn thành bột hòa vào nước đường hay sữa hoặc mật ong cho chim uống trong một ngày. Trong suốt thời gian chim bị bệnh, không được tắm nước, kể cả sưởi nắng.

- **Bệnh bọ chết:** Những con chim chủ bắt ở dơ, không tắm nước, tắm nắng thường xuyên, cũng biếng lười vệ sinh lồng nuôi tất nhiên sẽ bị bọ chết tấn công. Chim bị bọ chết cũng như rận mạt tấn công thì cơ thể gầy còm dần, và có thể kiệt sức mà chết.

Muốn phòng ngừa bệnh này thì nên cách ngày cho chim tắm nước, và tắm nắng, đồng thời vệ sinh lồng nuôi cho thật sạch sẽ, công thức ăn, nước uống cũng được cọ rửa và phơi nắng để khử trùng. Ngay cần đậu cũng lấy ra cọ rửa lau chùi và phơi nắng để diệt trừ hết tuyệt trứng rận mạt bám vào...

Tốt hơn hết nên đến các hiệu thuốc thú y mua thuốc trừ bọ chết về tắm hoặc xịt thẳng vào mình chim, và các kẽ lồng... Chừng vài tháng tổng vệ sinh một lần như vậy thì không còn lo chim nuôi bị bệnh này nữa.

- **Bệnh suy nhược cơ thể:** Con chim suy nhược cơ thể thì lúc nào cũng hải hoải thân xác, thường ngủ ngày, biếng hót, biếng bay nhảy hoạt động... Bệnh này có thể bắt nguồn từ việc thiếu được chăm sóc kỹ lưỡng, thiếu ăn uống bổ dưỡng, tối ngủ ít giờ (thức khuya theo chủ), hoặc sau những chuỗi ngày dài phải thi đấu hót quá sức...

Phải cho chim uống thuốc bổ, ạp thức ăn bổ, tối trùm áo lông cho ngủ sớm, và ngưng việc đấu hót cho đến lúc sức khỏe của chim đã thực sự phục hồi.

Mỗi ngày nên nhỏ vào họng chim một vài giọt mật ong. Mật ong là loại thuốc bồi bổ sức khỏe cho chim vô cùng hiệu nghiệm, nhưng không nên lạm dụng, mỗi ngày một giọt là vừa, trừ chim suy yếu nặng thì cho hai giọt sáng, chiều.

Nên nhớ là bệnh suy nhược cơ thể nếu không được chữa trị sớm thì việc tử vong của chim có thể không tránh khỏi được.

- **Bệnh tiêu chảy:** Đây là loại bệnh mà chim thường gặp, nhẹ thì tiêu chảy, nặng thì sưng ruột non tiêu nhớt. Bệnh này dễ làm chim mau suy và mau chết. Vì vậy, khi phát giác chim bị bệnh thì phải lo trị kịp thời.

Đây là bệnh đường tiêu hóa. Nguyên nhân sinh ra thì có rất nhiều, nhưng thường là do ăn những thức ăn hư cũ thiu thối, như thức ăn hôm trước còn dư mà hôm sau vẫn cho chim ăn lại chẳng hạn. Cũng có khi do thức ăn quá bở, chim ngon miệng lại ăn quá no nên ruột bị sưng. Nếu bệnh nhẹ thì một vùng nhỏ màng mỏng lót bên trong của ruột bị sưng, còn bệnh nặng thì cả một đoạn ruột non dài bị sưng...

Chim bị bệnh này tất nhiên phải đau đớn trong ruột. Thường thì đau đớn có cơn, lúc đau lúc lành, nhưng đã đau lại đau đến quận ruột quận gan, con chim cứ đứng xù lông mà chịu trận.

Nếu không chữa trị kịp thời mà để bệnh cứ dây dưa mãi thì con chim sẽ sớm suy kiệt sức khỏe, không đứng nổi trên cần đậu, mà phải nằm mẹp xuống bó lờng.

Tuy nhiên, khi phát giác chim tiêu cốt cò (phân trắng như phân cò) thì chú chim đã bắt đầu lo liệu thuốc thang. Nếu bệnh mới phát thì cứ bình tĩnh cho chim uống nước trà thay nước lã. Ngày đầu pha trà lợt một chút cho chim dễ uống, mấy ngày sau pha trà đậm hơn... chim uống nước trà bệnh tiêu chảy sẽ hết.

Trường hợp bệnh nặng thì khó trị. Có thể dùng thuốc Carboguanidine cho chim uống: lấy một phần tám viên

thuốc Carboguanidine tán nhuyễn pha với vài giọt mật ong cho chim uống suốt ngày.

- Bệnh thay lông bất định kỳ: Thay lông bất định kỳ là thay lông bất thường cũng được coi là một thứ bệnh. Đây cũng là loại bệnh nguy hiểm có thể dẫn chim đến chỗ tử vong.

Phải cố tránh mọi cách để chim khỏi thay lông bất thường. Vì như phần trên chúng tôi đã đề cập là không nên xem thường bệnh này. Con chim mỗi năm phải thay lông một lần (đúng mùa) cơ thể đã mất vài ba tháng suy yếu, nay nếu phải thay lông lại (bất thường) thì sức khỏe chim còn suy yếu đến mức nào! Nếu thay lông vài ba lần bất thường trong năm nữa thì... liệu chim còn sống nổi không?

Trong khi đó thì có hàng chục nguyên nhân nhỏ, lớn, xa, gần, dẫn đến việc thay lông bất bình thường đối với chim cả.

Chúng ta nên có biện pháp ngăn ngừa hữu hiệu để tránh cho chim khỏi bị thay lông bất bình thường như thế này.

Tóm lại, bệnh của chim tuy nhiều và khó trị, nhưng xét ra chúng ta có khả năng giúp chim tránh né được các

bệnh này, bằng cách chăm sóc đúng phương pháp, hợp với vệ sinh.

Con chim nếu được sống trong sự ấm no, yên tĩnh, thì nó sẽ khỏe mạnh. Nếu ăn uống thất thường, thức ăn thiu thối, vệ sinh nơi ở quá tồi, chăm sóc không được chu đáo: hằng ngày phơi nắng vài ba giờ khiến chim phải há mỏ ra thở dốc, tắm nước xong đi đem lông chim ra phơi nơi có luồng gió chướng thì bảo sao chim không cảm lạnh được?

Trong khi đó, chim sống ngoài hoang dã ít con vường phải bệnh nguy hiểm này. Do khả năng sinh tồn, chúng biết nên ăn thứ gì đáng ăn, tắm lúc nào cần tắm, và gặp thời tiết bất thường ư? Giác quan thứ sáu đã báo cho chúng biết trước điều đó để kịp thời di cư qua vùng có khí hậu ấm áp hơn...

Cuối sách, chúng tôi xin được phép nhắc nhở quý độc giả một điều: Chim rất dễ bị bệnh mà bệnh chim rất khó trị, dễ dẫn đến việc tử vong. Nhưng hầu hết các chứng bệnh đó ta đều có khả năng phòng ngừa trước được.

Phụ lục:

CHIM VÀNH KHUYÊN

(CHIM KHOEN)

Chim Vành Khuyên tên khoa học là ZOSTERPODIDEA mà người miền Nam thường gọi là chim Khoen, do chim có vòng khoen màu trắng rất rõ nét bao chung quanh mắt nên mới đặt cho chim cái tên ấy.

Chim Vành Khuyên rất nhỏ con, xinh xắn, mũm mĩm với túm lông bằng cái hạt mít, nhưng là giống chim siêng kêu và líu rất hay, ai đã một lần từng nghe qua đều tấm tắc khen hoài và nhớ mãi.

Có người ngộ nhận con chim này là chim sâu, vì từ hình dáng đến sắc lông của Vành Khuyên cũng giống với chim sâu thật. Chim sâu thì có mặt ở khắp nơi trong nước ta, chúng sống ở bờ bụi, và thức ăn chính là sâu bọ trong

vườn tược. Còn chim Vàng Khuyên chỉ sống có vùng chứ không phải nơi nào cũng có. Như tại miền Nam, người ta chỉ thấy chúng sống nhiều ở vùng rừng Sác đến Cần Giỏi, đó là giống Vàng Khuyên vàng, còn Vàng Khuyên xanh thì sống trên các cây cao ở vùng Thảo Cầm Viên và trên các cây cao bóng cả dọc vài ba con đường trong thành phố...

Trước đây, người Việt Nam mình ít người biết nuôi chim Vàng Khuyên, mà chỉ các đại thương gia người Hoa là thích nuôi loại chim này. Tại phòng khách và phòng làm việc của họ thường treo một vài lồng chim Khoen nhỏ nhỏ để làm cảnh, và thỉnh thoảng được nghe giọng líu của nó. Chim Khoen có giọng líu rất hay, có người khen là hay hơn cả Yến hót, cho nên nhiều người nghe mãi nên ghiền!

Người Hoa cũng nuôi chim Khoen để thi hót. Thú chơi này cũng hết sức hấp dẫn, lôi cuốn khán giả vòng trong vòng ngoài chú tâm theo dõi đến độ mê say. Nhưng do không biết kỹ thuật nuôi như thế nào, mà hỏi han thì người biết nuôi không chịu chỉ dẫn, do họ xấu bụng giấu nghề, thành ra mãi đến vài ba mươi năm gần đây, giới nuôi chim hót của mình mới bắt đầu làm quen với chim Khoen. Kinh nghiệm thì người biết một chút, truyền bá

cho nhau, lâu dần ai ai cũng biết cách nuôi giống chim này cả.

Trước đây, người Hoa nuôi chim Khoen của Hồng Kông nhưng giống này so với giống trong nước cũng không có điểm gì xuất sắc lắm.

Hiện nay, nghệ nhân chơi chim của ta nuôi giống chim Khoen ở trong Nam và ở ngoài Bắc.

Ở miền Nam có hai giống chim Khoen:

- *Chim Khoen vàng*: tên khoa học là *Zosterops Palpebrosa*, có phần lông ở ngực và bụng màu vàng óng, lông lưng màu lục phớt vàng.

- *Chim Khoen xanh*: tên khoa học là *Zosterops Japonica Simpex*, có phần lông ngực và bụng màu vàng lục, lông lưng màu lục sáng.

Hai loại chim này không sống chung với nhau một vùng, mà chúng sống riêng rẽ mỗi loài một nơi.

Chim Khoen vàng thì sinh sống ở vùng Rừng Sác đến Cần Giờ, kiếm ăn trong các lùm bụi thấp. Mùa sinh sản của chúng cũng khoảng cuối tháng ba đến đầu tháng tư Âm lịch, trùng với mùa sinh sản của nhiều giống chim rừng khác. Tổ chim làm ở các cây thấp, mỗi ổ đẻ được ba

bốn trứng. Chim con ra ràng có bộ lông chẳng khác gì chim trưởng thành, chỉ có phần đuôi là còn ngắn.

Khoảng giữa tháng tư trở đi được coi là mùa bắt chim Khoen. Người ta dùng đường bọ và cả đường sống để bắt chúng...

Còn chim Khoen xanh thì sống trên ngọn cây cao, vì vậy bắt Khoen xanh rất khó. Muốn bắt phải trèo lên cây cao để treo lục rồi tụt xuống giữa thân cây mà rình rập theo dõi. Bắt được ổ nó lại còn khó khăn và nguy hiểm hơn, vì ổ làm ở ngoài cùng những nhánh cây eo lá mềm mại, không thể chịu đựng được sức nặng của con người.

Do công bắt khó khăn như vậy nên số chim Khoen xanh có mặt trên thị trường lúc nào số lượng cũng ít hơn Khoen vàng. Hơn nữa, chim Khoen xanh có giọng líu hay hơn Khoen vàng nên giá bán cao hơn.

Có điều xin nói thêm là Khoen vàng dễ nuôi hơn, nuôi mau líu hơn là Khoen xanh, vì vậy thị trường Khoen vàng cũng không bao giờ ế ẩm.

Ở miền Bắc cũng có hai giống chim Khoen:

- *Khoen xanh*: Cũng là giống *Zosterops Palpebrosa* của miền Nam. Cách sống của chúng cũng không thay đổi:

ở tận ngọn cây cao, cũng làm tổ ở trên độ cao.

- *Khoen Trung Quốc*: tên khoa học là *Zosterops Eryth Ropleura Swinhoe*. Đây cũng là giống chim xanh sống nhiều ở Trung Quốc đến vùng Siberie của Nga, thích nghi với xứ lạnh. Vào Nam, chúng tỏ ra không hợp với phong thổ nên nhiều người nuôi thấy chúng hót không được xuất sắc lắm, thua cả Khoen vàng ở trong Nam.

Giữa Khoen vàng và Khoen xanh thì dễ phân biệt, vì căn cứ vào màu lông khác nhau của chúng. Nhưng, phân biệt trống mái là cả một chuyện vô cùng khó khăn, chỉ có nghệ nhân thực sự chuyên môn mới nhìn ra nổi. Còn với nghệ nhân mới vào nghề đôi ba năm có khi cũng nhìn lầm.

Thường thì người ta căn cứ vào những yếu tố sau đây để phân biệt chim trống mái:

- Khoen trống thì mình thon (nhất là phần hậu thân) đòn dài, chân cao và hàm dưới bạnh lớn hơn hàm trên. Tiếng chim trống kêu gát, có âm cao và tiếng kêu.

- Khoen mái thì thân bầu bĩnh, ngắn đòn, chân thấp đầu nhỏ, hàm dưới không bạnh. Chim mái ít kêu, tiếng kêu trầm âm thấp chứ không cao như chim trống.

Nói thì dễ hiểu, nhưng khi bắt tay vào lồng tập thể

mà lựa thì rất khó, vì giống chim này rất nhát người, động tịnh một chút là bay loạn xạ lên, ngay việc con dài đòn, ngắn đòn cũng khó mà phân biệt được.

Nhất là tiếng kêu chếp chếp liên hồi của chim Khoen gần như trống mái đều giống nhau, khó phân biệt được đâu là âm cao, đâu là tiếng trầm! Chỉ khi chim trống thật căng lửa thì tiếng kêu của nó mới hơi khác với chim mái mà thôi.

- **Nuôi Khoen bồi:** Chim Khoen hồi rất nhát, thấy người lại gần thì bay loạn xạ lên, nhưng thuần dưỡng nó lại tương đối dễ hơn các giống chim rừng khác.

Chim được nhốt trong một loại lồng nhỏ, gọi là “Lồng Khoen” vì đặc biệt chỉ dành nuôi chim Khoen. Lồng tuy nhỏ nhưng hình dáng lại đẹp, có tính giá cổ nên càng nhìn càng ưa.

Nuôi Khoen bồi cũng chẳng khác gì nuôi Chích Chòe Lửa bồi: trong thời gian đầu cũng trùm kín áo lồng để chim bớt sợ và quen dần với mọi tiếng động của môi trường sống mới. Sau đó vài ba ngày lại từ từ hé áo lồng rộng dần ra để chim làm quen với mọi cảnh trí bên ngoài.

Bước đầu ta cũng để sẵn vào lồng trứng kiến, rồi cào

cào non, bột đậu xanh, và nửa trái chuối sứ chín để chim ăn dần... Có thể thay chuối bằng hòm, xá lý cũng làm cho Khoen thích khẩu.

Với chim đã thuộc thì hằng ngày cho ăn những thứ sau đây:

- Bột đậu xanh trộn trứng.
- Cào cào non.
- Một mẩu nhỏ chuối sứ chín.

Chim Khoen ăn rất ít nên không cần pha chế nhiều bột quá, sợ để lâu hôi mốc, ăn vào sẽ có hại cho sức khỏe của chim.

Quý vị dùng 100 gr đậu xanh loại tốt đem ngâm nước hai giờ. Sau đó, vớt đậu ra đãi sạch hết vỏ rồi bỏ vào xúng hấp chín. Đậu chín được phơi thật khô độ vài nắng rồi xay nhuyễn. Dùng sáu lòng đỏ trứng gà và một muỗng cà phê đường cát trắng trộn đều vào bột đậu xanh. Sau đó lại đem bột ra phơi thật khô, làm cho bột tơi ra rồi cất vào chai keo để dành cho chim ăn dần. Với một muỗng cà phê bột trứng này chim ăn có thể ba bốn ngày mới hết.

Mỗi ngày chim Khoen có thể ăn hết mười con cào cào non (thật non), với cào cào to thì chim chỉ ăn phần

mềm ở bụng mà thôi.

Có thể thể cào cào bằng sâu tươi. Mỗi ngày chim có thể ăn vài chục con sâu tươi, nhưng mỗi lần ăn chừng bốn năm con rồi nghỉ. Những con sâu còn lại trong cồng, chim thường lôi ra nghịch phá văng ra bố lông. Do đặc tính đó, nhiều nghệ nhân thay chuỗi bằng hôm hoặc xá lị, mỗi ngày chỉ cho ăn một miếng nhỏ bằng móng tay là vừa.

- **Luyện chim Khoen thi hót:** Chim Khoen trông rất siêng kêu, và có con tiếng kêu chíp chíp cũng khá lớn. Nuôi ba bốn tháng, có khi lâu hơn, chúng mới bắt đầu hót, nhưng giọng hót vừa nhỏ lại không hay. Buổi trưa chim cũng “đi chuyện” như các giống chim hót khác. Thường thì cả năm sau chim mới biết líu, và lúc đó con chim mới thực sự được đánh giá cao.

Điều đó cho ta thấy, nuôi được con chim từ hồi đến biết líu là cả một “công trình” dai dẳng, biết bao là ngày mong tháng đợi, chứ không phải dễ dàng gì! Vì vậy, con chim líu, nhất là líu hay, có giá cao cũng là phải!

Vậy, líu là gì?

Líu là sự luyến láy có bài bản, là giọng hót có bài bản, nghe thật sướng tai.

Khi nhìn con chim Khoen đang lú, không ai còn xem thường nó nữa: chim đứng yên một chỗ, đầu ngẩng cao và từ cái mỏ nhỏ phát ra từng tràng, từng tràng những âm thanh khoan nhặt, trầm bổng tưởng như không bao giờ dứt.

Nhiều người tự hỏi không biết hơi sức đâu mà nó có thể tuôn ra cả tràng dài những âm thanh trầm bổng như vậy.

Khi chim đã biết lú là chim đã thuần thuộc rồi, dễ nuôi rồi. Chim lú là chim đang thời kỳ căng lửa nên bất kể giờ nào trong ngày, hễ hứng lên là lú, tất cả những âu lo phiền muộn trong ta như tan biến đi, đầu óc nhẹ nhõm và tinh thần cũng phấn chấn hẳn lên.

Thời kỳ này có thể đem chim đi thi hót được.

Thức cho con chim Khoen có đủ lửa để thi hót cũng chẳng khác gì nuôi thức chim Chích Chòe Lửa vậy.

Trước hết, phải cho chim ăn thật đầy đủ, và bổ dưỡng. Ngày nào cũng cung cấp đầy đủ cào cào non cho chim. Sáng cho tắm nắng, trưa tắm nước. Tối phủ áo lồng cho chim ngủ sớm, và ngủ nơi yên tĩnh để giấc ngủ được sâu, và lâu.

Khi chim bắt đầu có lửa, siêng hót và bắt đầu chịu

liu thì ta nên cho chim đi đượt tại các tụ điểm chơi chim cho có học hỏi thêm những giọng hót hay, lạ của chim cùng loại.

Chim Khoen cũng có khả năng bắt chước tiếng hót của chim Khoen khác, biết vay mượn những giọng lạ để phong phú hóa giọng hót của mình được hay hơn. Tuy nhỏ nhít chẳng bằng ai, nhưng con này cũng thích dùng giọng hót căng của mình để bắt nạt con kia. Vì vậy, ta không nên treo lồng chim mình gần với chim quá dữ, có thể bị “đè” không dám mở miệng nữa!

Việc tập đượt mà đúng phương pháp chim sẽ mau sung hơn, căng lửa hơn, và sau này đi thi hót mới hy vọng đạt được giải cao hơn.

- *Cách thi hót:* Do chim Khoen có giọng liu hay, nên các nghệ nhân cũng thường tổ chức thi hót.

Muốn dự cuộc thi này, các nghệ nhân phải đem chim đến đăng ký với Ban Tổ Chức để lấy số báo danh. Số báo danh được dán vào lồng chim để Ban Giám Khảo dễ nhận diện con chim thí sinh mà cho điểm.

Cuộc thi hót chim Khoen thường kéo dài khoảng hai giờ, tức là lâu hơn cuộc thi hót của các giống chim khác,

như Họa Mi, Chích Chòe Tha, Lửa... Điều đặc biệt hơn nữa, là sau giờ thi năm mươi phút mà chim nào chưa chịu hót vẫn không bị loại ra khỏi cuộc thi, vì giống chim Khoen không "mau mồm mau miệng" như Chích Chòe, Họa Mi, hễ treo lồng lên là hót.

Có nhiều chim hót chậm, lú chậm, nhưng nếu chúng tỏ được là chim có thực tài, nó vẫn có thể đoạt giải như chơi. Trong khi đó, có chim chịu hót sớm, nhưng sau đó chỉ biết nhảy lồng thì làm sao có điểm cao được!

Điểm thi hót chim Khoen cũng căn cứ vào ba yếu tố giọng hót, vóc dáng và điệu bộ, như cách chấm thi các giống chim hót khác:

- *Giọng hót*: Khi gặp bạn bè đông vui treo lồng gần nhau, chim Khoen dễ nổi hứng cất cao giọng hót. Chim dự thi thì chú nào cũng căng lửa hót hay, con này cố tình đè con kia cho bằng được mới vừa lòng. Sự trổ tài của chúng khiến khán giả rất hài lòng. Chim được đánh giá hót hay là những chim hót giọng rất dài, lú nhiều và lú thật hay. Tuy không bị loại trực tiếp, nhưng những con hót dở Ban Giám Khảo cũng nhận ra dễ dàng, và tất nhiên là không chú ý đến nó nữa. Họ chỉ tập trung vào những chim hót thật căng, lú thật xuất thần để chấm điểm cao thấp.

- *Vóc dáng*: Chim đòn dài, mình thon, lông mình ép sát mượt mà, khi hót cũng như khi líu đôi chân đứng thẳng và dang ra có vẻ tự tin là chim có vóc dáng đẹp.

- *Điệu bộ*: Chim Khoen có tật ưa nhảy lồng, ít con chịu đứng yên một chỗ trong một khoảng thời gian dài nào đó. Có nhiều con khi hót cũng có tật nhảy lồng. Với chim như vậy thì điểm chấm điệu bộ rất thấp.

Điệu bộ gọi là tốt khi hót cũng như líu, chim phải đứng yên trên cầu, biểu diễn một cách xuất thần chẳng khác nào một diễn viên trên sân khấu nhập vai trọn vẹn. Điệu bộ chim đó mới nhận được điểm cao.

Tùy theo cách chấm thi của từng nơi, mà số điểm được cho là từ 0 đến 10 điểm hay 0 đến 100 điểm.

Giọng hót có điểm riêng của giọng hót, vóc dáng có điểm riêng của vóc dáng, và điệu bộ cũng có điểm riêng.

Cả ba số điểm của một con chim được tổng cộng lại, để rồi chim nào có số điểm cao nhất thì được giải Nhất, chim nào có số điểm ít hơn một chút thì nhận được giải Nhì...

Hiện nay, tuy giới nuôi chim Khoen càng ngày càng đông, nhưng các cuộc thi hót chim Khoen lại ít khi được tổ

chức. Thường thì năm mười nghệ nhân đứng ra tổ chức tại nhà với nhau, để tìm ra những con chim hay, và cũng gây được nhiều hào hứng...

Bình Thạnh, Tháng Trọng Xuân năm Đinh Sửu.

VIỆT CHƯƠNG (Nguyễn Tú)

MỤC LỤC

Chích Chòe Lửa con chim có dáng đẹp	14
Chích Chòe Lửa với giọng hót hay cửa rừng rú	23
Mùa sinh sản Chích Chòe Lửa	31
Cách phân biệt chim trống mái	37
Mùa thay lông cách nuôi chim thay lông	42
Phương pháp nuôi chim con	51
Cách nuôi Chích Chòe Lửa bồi	57
Cách lựa chọn con chim tốt	63
Lồng chim Chích Chòe Lửa	70
Cách luyện Chích Chòe Lửa hót	78
Thi hót Chích Chòe Lửa và các chấm điểm	84
Cách nuôi dưỡng chim suy	94
Cách luyện chim mỗi Chích Chòe Lửa	102
Thức ăn Chích Chòe Lửa	108
Chăm sóc Chim Chích Chòe Lửa	114
Bệnh chim phòng ngừa chữa trị	121
Phụ lục:	
Chim Vành Khuyên (Chim Khoen)	129